

చరిత్రలు - కథలు

	రు	అ		రు	అ
శ్రీనాథకవి చరిత్ర	0	12	విశ్రామరాఘవము	0	8
శేషులవాడ భీమకవి	0	12	ఆంధ్రుల కథలు	0	12
తెనాలిరామకృష్ణ	0	12	ఆంధ్రదేశపు కథలు	0	12
బమ్మెరసోతరాజు	0	12	బోటమర్తి కథలు	1	0
శ్రీకృష్ణదేవరాయలు	0	12	పెద్దాపుర సంస్థాన చరిత్ర	1	0
నారదుని కథలు	1	0	పద్మనాభుని యుద్ధము	0	12
సహస్ర శిరచ్ఛేద అపూర్వ			ప్రాచీనాంధ్ర నాకాశీవనము	1	8
చింతామణి	8	8	ప్రాచీనాంధ్ర విద్యాపీఠము	1	0
నలమచారాజుకథ-వచనం	0	12	శ్రీకృష్ణుడు	0	4
పంచపాండవుల ఆజ్ఞాతవాసం			మోడిరన్ విద్యాప్రహసనము	0	2
పెద్దది బెండు	1	8	పురూరవచక్రవర్తి కథలు	0	12
శ్రీరామవనవాసము	1	0	మహాభక్తివిజయం ఆను 80 భక్తుల		
వరహానంద శిష్యుల కథలు	0	6	కథలు	1	4
భోజకొలిదాసుకథలు	0	12	ఆరేయన్ శైలుకథలు		
భట్టివిక్రమాద్వైపికథలు బెండు 8	8		కండ్లీటు ప్రోగీలు	1	0
డిటా 200 పే॥ గలది	1	0	కుకన పత్తి కథలు	0	12
డిటా 100 పే॥ గలది	0	12	కాశీరామేశ్వర మఠశీకథలు	1	8
శ్రీలక్ష్మణకథలు 1, 2, 3 భా॥	1	0	గులేనికావలి కథలు	1	0
రైతుబుగచట్టము	0	2	చట్టక్రమరూల ఇంద్రబాహువు		
పాండవవనవాసము	1	0	కథలు	0	12
కాశీశ్రీరామహాశ్యము	0	12	భేతాశపంచవింశతి కథలు	0	12
మహాపతివ్రతల కథలు	0	12	అల్లూరి సీతారామరాజు		
మదనకౌముదా కథలు	1	0	చరిత్ర	0	6
హరిశ్చంద్ర వచనం	0	12	పన్నెండురాజుల కథలు	1	0
మైరాజుగ చరిత్ర 200 పే॥	1	0	పదహారురాజుల కథలు	1	0
ప్రవృద్ధపాండవం	0	8	పోతులూరి వీరబ్రహ్మంగారి		
అభయరాఘవము	0	8	జీవితం	1	8
సామ్రాజ్యరాఘవము	0	8	రెడ్డిరాజులు	0	6

శ్రీ సత్యనారాయణ బుక్ డిపో, రాజమండ్రి.

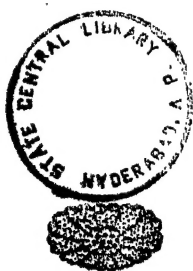
కౌంత్తామత్తి

(విదంతముల నాటకము)

గ్రంథకర్త :

సంపూర్ణ రామాయణము, పురూరవ, సీతాశత్యామ, మంతివిజయము,
మారుతీమైరావణ సంగ్రామము, జగన్మోహన, పద్మినీలోకచాంఛవము,
ఇత్యాది నాటక కర్తయగు.

గూడూరు కోటిశ్వరరావుగారు.

5485

ప్రబ్లిషర్స్ :

కొండపల్లి వీరవెంకయ్య అండ్ సన్స్

శ్రీ సత్యనారాయణ బుక్ డిపో

రాజమండ్రి

1952

కాపీరైటు రిజిస్టర్డ్]

[వెల. రు 1—8—0]

ఈనాటకమనందలి ముఖ్యపాత్రలు

పు న షు లు

ప్రతాపసేనుడు—కథానాయకుడు
కాండభట్టు—ప్రతాపసేనునిగురువు
ఉత్తమశీలుడు—వైశ్యుడు
దుష్టబుద్ధి—మహాపాతకపుర రాజు
మహాపాపి, అన్యతవాది—దుష్టబుద్ధి మంత్రిలు
మహాసీచుడు—దుష్టబుద్ధి సేవకుడు
దొంగ

1, 2 రాజకుమారులు

సేవకులు

దుర్వాసుడు—ఒకమని

స్త్రీలు

కాంతాంతి—ప్రతాపసేనుని భార్య కథానాయిక.
కాంచనమాల—ప్రతాపసేనుని వేష్య
రత్నమాల—వేష్య దాసి
చంద్రరేఖ—కళింగరాజ పుత్రిక
కొండరు దాసీలు, మఱికొందరు వేష్యులు

వీ రీ క

భారతీయ సోదరులారా!

“కాంతామతి” నాటకము విగుల విఖ్యాతి గడిచుచున్నదని వచించుట శతయు సంతసించున్నాడను. యీ నాటక మనేక సంఘములవారు ప్రదర్శించుచుండిరి. అందుకొన్నిసంఘముల వారు “దుర్బుద్ధికిని, రాజకుమారులకును కొన్ని పద్యములు బుండిన బాగుండు”నని పలుమాదులు వ్రాయుచుండిరి. అందుచే వారల యిప్పిత మీజేర్చితిని.

మఱియు ప్రతాపసేనుడు సర్వముఁ గోల్పోయి కాంతారమున కనిపించిన నిజకాంత కాంతానికి యన్వేషణము యాదరలో విష్కంభమున నుంచితిని. ఆయారంగముల నిపుడు తృతీయాంకమున తురీయరంగముగ వ్రాసియున్నాడను. కాని ప్రదర్శకులారంగమును గూడ ప్రదర్శింతుడుగాక యని నాకోర్కె.

ఆంధ్రసోదరులెల్ల రిదివరలోఁ జూపిన యాదరణ జూపెదరు గాకయని యెల్లరఁ బ్రార్థించెదను.

వే జెండ్ల

ఇట్లు,
గూడూరు కోటిశ్వరరావు,
గ్రంథకర్త.

హా చ్చ రి క

— ౧౦౫ —

ఈ “కాంతామతి” నాటకము యొక్క కాపీరైట్ సర్వహక్కులు మాకు చెందియున్నవి. కావున మా వ్రాత మూలకమైన పర్మిషన్ లేనిచే యే సంఘముగాని, యేసినీమా నటులుగాని ప్రదర్శింపరాదు. మరియు గ్రామఫోను రికార్డింగు టాకీస్కోపింగు యితరభాషలలోనికి తర్జుమాలు వ్రగైరాలు చేయకూడదు. అట్లు అతిశ్రమించినవారలు మేము జరుపు సివిల్ క్రిమినల్ చర్యలకు శాధ్యులగుదురని యిందుమూల ముగా తెలియజేయడమైనది.

రాజమండ్రి }
10-11-35 }

ఇట్లు కాపీరైటు హక్కుదారులు
కొండపల్లి వీరవెంకయ్య అండ్ సన్స్,
తొలి సత్యనారాయణ బుక్ డిపో,
రాజమండ్రి.

శ్రీ కృష్ణ కాంతామతి

వి. వి. వి.

కా. శ్రీరామామహిమార్థం సర్వం తా నుంమునన్ + జెన్నొండదాల్చిబల్
గారా మొప్పంగ వకానిబ్బాదముల, భ + క్తశ్రేణిరక్షింపుచున్
కూరాత్మలోగడుతున్నచునులనిక ర్మాలంబుగాజేయుచున్
బేరుంగాలచిన విష్ణుమూర్తి యింతక + నెంపాడు నైశ్వర్యముల్

[నాంద్యంతమున నటుడు ప్రవేశించి]

ఇంకను నటిరాకున్నదే? నటి! యిటురమ్మ.

నటి—(ప్రవేశించి) నాథా! సెలవు?

నటు—నేడు నూతనముగా జేయుబడిన కాంతామతి నాట

కముఁ బ్రదర్శించవలెగదా? నటకులు సిద్ధముగ నుండిరా?

నటి—సిద్ధముగనే యుండిరి. మనమును తీవ్రపడవలదు.

నటు—చెలీ! ఇంక జాగుశేయక నీ గానకళానైపుణ్యముఁ
జూపి యించుకంత సంతసింపజేయుము.

నటి—ఏ ఋతువును గురించి వర్ణింతును?

నటు—పోనిమ్ము ఋతువువలదులెమ్ము ఇప్పుడురాగలకుంతల
దేశాధీశుండగు ప్రతాపసేనుని యాస్థానమును వర్ణింపుము.

నటి—ఆర్యా! ఆతనికొక యాస్థానముగలదా? వేశ్యయుగు
తాంచనమాలా లోలుండై సర్వమును నావెలయాలికి ధారపోసిన
వానికి యాస్థానమేడ? నేను వర్ణించుటేడ? ఈపండితమండలిమ్రో
లవాని నుచ్చరింపడగునా? ఐన నేను నెదరు?

నటు—ఐన వలదు తెమ్ము. ఇప్పుటికే నడులేయి గావచ్చినది
ఇంక మనము కర్తవ్య మొనరించుము.

నటి—కాంతా! ఇంతకు గతి యెవ్వరు ?

నటు—ఇంకను కవియెవ్వరైనది యెఱుంగవా? వినుము.

సీ. వరభిషక్ శాస్త్రానుఁ ఁ భవుడు మృత్యుంజయ

ధార్మికజెవ్వరిఁ తాతతాత ?

ఘనకీర్తిసాంద్రుఁడఁ ఁ క్షజముగ సుబ్బయా

ఖ్యాతుఁడే మగుణునిఁ తాత తండ్రి ?

శాస్త్ర పురాణములఁ ఁ జదివిన మితాభి

ధానుఁ డేమానిసిఁ తండ్రితండ్రి ?

ఘన “వైద్యవేత్తకుఁ ఁ కవిపుంగవుండు” వేం

కటశివుఁడెవ్వలికిం ఁ పొసఁగు తండ్రి ?

గీ. అట్టి గూఢూరు కోటిశ్వఁ ఁ రాహ్వయుండు

ధరణి కాంతామతి చరిత్రఁ ఁ నరనగతిని

నూతనమ్ముగ రచియించెఁ ఁ ఖ్యాతిమీరఁ

జన్మబాఁడు కైతఁజెప్పఁ ఁ చున్నవాడు.

నటి—ఓహో! మన కోటిశ్వరరావా ?

నటు—ఔను. ప్రేయసీ! చాలప్రాజ్ఞునినది పోదమురమ్ము.

(నిష్క్రమింతురు)

ప్రస్తావన

శ్రీ

కాంతామతి

ప్రథమాంకము

[ప్రథమరంగము—కాంచనమాల సౌధము.]

[ప్రవేశము—కాంచనమాల కొండలు సఖులు]

[అనుబంధము]

నేటికి మూడుదినములనుండి నావిటుడగు ప్రతాపసేనుడు రత్నమాలయింటి కేగుచుండెనని వినియుంటిని. ఐన నేమియులేదు, అతడు నేనన్న బ్రాహ్మణము విడుచునుగదా! నేడైన రాకయుండునా! వచ్చినతోడనే మాకులవృత్తిరీతిగా నాతని నిరాకరించియు, బెడరించియుఁజూచెద, అతడు నాపైగల మోహముచే జీవాత్మైనను దినును, చెప్పబెట్టలేనదినును సందియములేదు, ఆహా! మోహ మెంతచెడ్డది! ఎట్టి పురుషసింహునినైనను పరదానునిగఁ జేయును గదా! ధనాధిపునినైనను నేవకునిగఁ జేయునుగదా! ఈ ప్రపంచమునఁ బురుషులన స్త్రీలచే జిక్కిన కీల్వాంతులవంటివారు సందియము లేదు. సఖులారా! మీరిప్పుడే నందనోద్యానమునకుఁ జని విరిసిన ప్రనూనములఁ గోనితెండు, ఆలసింపకుడు, ప్రతాపసేనుడు వచ్చునేక సమీపించినది ఇకపొండు.

సఖులు—అమ్మా! పోయెదామోని బావగాడువచ్చిన నెట్లుగా
సంచరించెదవో? బుద్ధివచ్చునట్లునర్పవలయు పోయివత్తుము,
కాంచ—నుంచిడి పోయిరండు.

(సఖులు నిష్క్రమింతురు)

గీ. వలపులకుఁబట్టుకొమ్మ మా † హారకాంత,
మాయలకుఁ బుట్టినిల్లు మా † మానిసి యిల,
రోగములకెల్ల మూలంబు † లోకులంబు
యిట్టి మమ్ములఁ జేపట్టి † యేగఁగలరె ?

మఱియు,

గీ. ధనదుని నిరాకరించెడి † ధనిమనైన
సర్వవిద్యలు నేర్చిన † సరసునైన,
మూడురోజుల ముఱిపెంపు † ముద్దునాపి
సర్వమును నున్న జేయదే † సానిపొందు.

ఇంక నేఁజెప్పఁబనిలేదు. మా వేళ్ళలఁగూర్చి ఇదివరకే యనేక
నాటకములు జరుగుచున్నవి. వినచు మా వేళ్ళలు బహుమాయల
మాదులు, కపట ప్రేమభాకులు. అవృతభాకులు. వేయేల ? సర్వము
లోకులకే దెలియు. ఇంకరూపలావణ్యములన్న మిసమిసలాడెడి మేడి
పాడువలె పైపసుదులచేతను, గనుసైగలచేతను, లేనిపోని వేష
భాషలచేతను విటులరు లోఁబఱచుకొను ప్రజ్ఞ నా భగవంతుఁడు
మాకులమున కొసంగెను. (లోనకుఁజూచి) ఎవ్వరో వచ్చుచున్నట్లు
న్నది. ప్రతాపసేనుఁడేరా ? అఁ! అతఁడే నేనిక కొపదృష్టి దాని
వలె నిందు కయనించెద. (అని నేలపై యునుఁగుతో కయనించును.)

[ప్రవేశము—ప్రతాపసేనుఁడు అలంకృతుఁడై]

నాముద్దులగుమ్మ, నావలపులకలికి, నామనోహరి, కాంచన
మాల యేదికాన్పింపకున్నదే ? కాంచనమాలా ! కాంచనమాలా !

(క్రిందఁజూచి) ఓహో! ఏల యిట్లు భూశయ్యపై శయనించియున్నది! కారణమేమైయుండును? నావైఁ గోపగించి యిట్లానర్పియుండెనా! (నగ్గరఁజేరి) కాంతా! కాంచనమాలా! (అనుబంధము 2)

కాంచ—(దిగ్గునలేని) ఎవ్వరునీవు? నాసౌధమునకు రాగత మేమి? అవలకుఁ బొమ్ము.

ప్రతా—కాంచనమాలా! ఏమిది? యిట్లు బల్కెదవు? నే ప్రతాపసేనుఁడ గానా? చూడు.

కాంచ—నీవు ప్రతాపసేనుఁడవైన నాకేమిలే పొమ్ము నేటికి మూడు దినములనుండి లేని కాంచనమాల నేడు కావలసి వచ్చినదా? చాలు నీకథయంతయు దెలిసినది.

ప్రతా—ఏమిది? ప్రేయసీ! నేఁడేమో వింతగఁ బల్కుచుంటివి?

కాంచ—ఔను! అంతయు వింతగనే యుండును. రత్నమాలతో స్నేహముఁగూడ వింతగ నుండదా?

ప్రతా—రత్నమాలయా! ఎవరు? స్నేహమెవరుచేసిరి?

కాంచ—ఎవ్వరా? నేటికి మూడు దినములనుండియు రత్నమాలా లోలుఁడవై యుండుటెఱుంగమా? పిల్లి కనుమూసి పాలుఁ ద్రావుచుండుట యెల్లవారు జూచుచునే యుండురు నాతోడ మీకు కావలసిన దేమిలే? పొమ్ము రత్నమాలయే నీకాంత.

ప్రతా—ప్రాణప్రియా! చెప్పెదవినున్నది. నేటికి మూడు దినములనుండియు నీకడకు రాకుండుటచే నీకిట్టి యూహ గల్గినది. కలిగినఁ గల్గవచ్చుగాక. నాగురువుగారు వచ్చియుండుటచే నాకు రావలనుగాలేదు. ఇందులకు వేఱుగ నెంచకుము.

కాంచ—రావలనుబడని కార్యమేమి చేయుచుంటివి?

ప్రతా—కొన్ని విషయములు మాట రావలసి ముచ్చటించుచుంటిమి.

కాంచ—ఏమి విషయములగుూర్చి? నన్ను గూర్చియేనా?

ప్రతా—కాదు, కాదు. రాజ్యాంగమునుగూర్చి ముచ్చటించుచుంటిమి. నీవిషయ ముచ్చట యేలగువలయు?

కాంచ—నా విషయమై యేమియు ముచ్చటించ లేదా? అసత్యము.

ప్రతా—కాదుగాని, నీవిల్లుండఁ జూడిగాదు “వినాహ మొనర్చుకొను”మని వల్కినాడు.

కాంచ—అందులకేమని మారు బల్కితివి.

ప్రతా—నాకు వినాహమెందుకు? వలదని వల్కితిని.

కాంచ—నిజముగ నట్లు వల్కితివా? నమ్మజాల.

ప్రతా—ప్రేయసీ! ఇంకను నాయందు నమ్మకము గల్గలేదు గదా!

చ. కలికిమిటారి! నామతిని † గన్గొన్నవైతివి నిన్నుఁబాసి నే నిలువఁగ నేర్తునే ఊహము! † నిక్కము పెండిలి యాడ నింకనిన్ గలసియు సర్వసౌఖ్యములఁ † గాంచెడనంచుఁ దలంచుచుంటినో జలజడతాయతాక్షి! నిను † సౌఖ్యము స్వర్గము నీవె నాకిలన్.

రమణీమణి! వేయేల! నిన్నుఁజూడని నిమిషమొక యుగముగ నుండును, అట్టి నిన్నుఁబాసి నేబ్రతుకఁ గలనా!

కాంచ—ఏటికిఁ బల్కెదవు! ఇది నిక్కమా? ఒకటితెల్పద వినుము.

ఉ. కాముకులైనవారు తమ † కార్యము దీరినయంత దాని నె

మ్మామునుజూడకుందురను † ముందటినుద్దులు మేమెరుంగ మీ!

ప్రతా—

కామిని! యేలయిట్ల నెదు? † కాముకులెల్లరు నట్టజేతురా?

స్వామియెఱుంగురామలము † భావమునందున వేఱునేయకే.

ప్రాణేశ్వరీ! నీరూపమే నాకానందము పరమానందము
బ్రహ్మానందము నీకన్న నాకెక్కుడు లోకమెయ్యది? సర్వకాల
సర్వావస్థలయందు నిన్నుదక్క నవ్యస్త్రీని ప్రేమించియు దలంచియు
నెఱుంగను ఇకముందు దలంను ఈమోటలనమ్ముమా.
(తెరలో) మహారాజా! సలామ్.

ప్రతా—సేవకా! రమ్మ (ప్రవేశము సేవకుడు)

ప్రతా—ఏమిరా విశేషములు!

సేవకా—క్యాబినై మహారాజ్ నిన్నవచ్చివుండలేద్ ఓబుధా
బులాతానై.

ప్రతా—నిన్న వచ్చియుండిన దెవ్వరురా? (అని ఆలోచన
జేయును)

సేవ—తెల్పింది నై మహారాజ్. మోటాకిడీ పకడ్కో ఆయా
నై బుధా ఉన్ ఆయా జరూర్యే ఆప్ ఉతో.

ప్రతా—నాగొరకై ఇప్పుడు వచ్చువారెవరు? సేవకా!
ఎవ్వరు తెలియకుండఁ జెప్పెదవు.

సేవ—మాలుంనై క్యా అది అది కాండ కాండ క్యాకి ఆతానై
హంకు కల్ ఆయానై బుధా ఉను ఆయా అబ్ మాలుంహై

ప్రతా—ఓహో! గురువుగారు కొడబట్టుగారా?

సేవ—ఆ! ఉన్ గురు కొండభట్టు.

కాంచ—సేవకా! గురునైనసేమి లావా! ఇప్పుడు వచ్చు
ఒకు వలచు కాదని తెల్పుము పొమ్ము.

సేవ—తెరొ తుంకు బులాతానై క్యామహారాజ్! ఆతానై?

ప్రతా—సేవకా! నేనిదేవచ్చెద నీవు పోయి వానికి వలయు
కామగ్రులనిచ్చి నానిలయుమండే యుండునట్లు జేయుము.

సేవ—అచ్చా! (తనలో) కాంచనమాలా సై తాన్ వైసాకరే!
అబ్ హం క్యాదిస్తా! ముందువుండది ముసళ్ళిపండగ అబ్ క్యాహై.

(అని నిష్క్రమించును)

ప్రతా—మనోహరి! కాండభట్టుగారు వచ్చియుండిరి, ననింక వారిదర్శింపఁబోవలెను కలవా? ఇప్పుడే వచ్చెదను!

కాంచ—ఏమి గురువు నాకన్న నెక్కుడగునా?

ప్రతా—ఎక్కుడై నగాకున్న కులగురువుగదా? దర్శింపకుండు టెట్లు?

కాంచ—నీ విప్పుడు పోవలదు.

ప్రతా—పోయిన దేమి? నిమిషములో వచ్చెదను. ఏమందువు?

కాంచ—అట్లయిన నేను రెండు సంగతులఁగోరెద నని యిచ్చె దనని యానఁబెట్టి పొమ్ము.

ప్రతా—నీకేవేళనైన నడ్డకుప్పియుంటినా? సర్వవ్యవహార ములయందును నిన్నే ప్రధానమానిసిగ నెంచితి నే?

కాంచ—రెండవది నీరాజ్యములోని సర్వాధికారము నాకిమ్ము

ప్రతా—అట్లనే యొసంగితిఁ గైకొనుము?

కాంచ—నీవేలియుంగర మిట్లిమ్ము.

ప్రతా—ఇదిగోఁ గైకొనుము. (అని యిచ్చును)

కాంచ—అప్పుడే ఆయినదా? నీకు నేను రాజును, నాయాజ్ఞ మీరక నీవు నడచుకొనవలయును. ఇందులకు సమ్మతించువా?

ప్రతా—ప్రాణప్రియా! నీయాజ్ఞకు మారుబల్కుదునా? నీ వెట్టొనర్చుమన్న నట్లనే యాచరించెద సందియములేదు. సెలవా?

కాంచ—నేఁ జెప్పినది మఱచెదవా?

ప్రతా—ఏమది?

కాంచ—వివాహము వలదని

ప్రతా—నీయాజ్ఞోల్లంఘన మొనర్చి వివాహ మొనర్చు కొందునా? వివాహ మొనర్చుకొన్నను నింతకన్న సౌఖ్యముగలదా?

[ప్రవేశము—సేవకుడు]

సేవ—మహారాజ్ ! సలామ్.

ప్రతా—ఏమిరా! ముఱల వచ్చిడివి

సేవ—ఉన్ బులాతాహై మహారాజ్ !

కాంచ సేవకా ఆయన ఎందులకు వచ్చినాడు ?

సేవ—హంకు క్యామాలుం ఆయాతో ఆతా సహితో నైహి ఫిర్జాకో బుధాకు అంతా సెప్తాం, హమార ఖజానా క్యాజాతే !

ప్రతా—సేవకా! రమ్మ పోదము. (నిష్క్రమింతురు)

కాంచ—(ఒకవైపునకు నిష్క్రమించును)

సేవ—కాంచనమాలా మాటాల్కియిని ఖజానాఅంతా ఖరు సుపెట్టి ఫేల్తాహై అబ్ మాలుం ఇంతయింత పెద్దరాజుల్కి సూసి ఉండాలేదు ? మాయామాటలే సెప్తె మాకి తెల్వదు ఏం అంకు క్యా దన్ రూపీ ద ర్కబాలాకు బడాయిశానిక్కి ఎందుకు కాంచన్ మాలా అయ్యగార్కి బుట్టలోపెట్టింది. హంకూసాబ్బీమాలుం కాంచనమాలా మీరు దుమ్ముపడ ఉన్ ఘర్కు లకోజాకో బులానేకో మర్తుం రేమై మారాజు యింక ఉంటాడువం కాంచన్ మాలాయేసిన థంకాపలాన్ రాజు కొంప ఖలాన్. (నిష్క్రమించును)

ద్వితీయరంగము—ప్రతాపసేనుని యాస్థానము

[ప్రవేశము—ప్రతాపసేనుడు, కొండభట్టు]

ప్రతా—ఆచార్య! ఏల మీకీపట్టుకల? మీరెన్ని చెప్పినను నామనమున కెక్కవు ఎందుకిట్టు బోధించెదరు !

కొండ—ప్రతాపసేనా! వేశ్యకాంత నీకు శాశ్వతమా ? సరి వారు విన్న నగుబాటుగాదా ? కులమున కవకీర్తిరాదా ? యశంబు పోదా ? వివాహం బొనర్చుకొమ్మని నిక్కచ్చిగఁ బల్కుటవాదా ? చాలుచాలు వివాహం బొనర్చుకొనుము (అనుబంధము)

ప్రతా—గుడువరా! వేళ్ళ నుంచుకొనుటతప్ప! పుడమివై నెండలు వేళ్ళలోలురై యుండలేదు! నీవుచూత్రము నంగనాచివా!

చ. తలయాను గడ్డమున్నరని + తాపసిరీతిగ వేటికుంటి వీ
జలదడళాడులన్ గలసి + పౌన్యగతిన్ జరియించలేదే? నీ
తులడబల్కనచ్చొకరి + తోడమడమ్మకుఁ గాదుగాదె నా
బాలతిని గాంచనామణిని + బొందిసుఖంపగ నోర్వవైతివా!

చాలుచాలు యిట్టి ప్రసంగములు నాకు తెప్పకుండు, నే విను వాడగాను.

కొండ—(తనలో) ఓహో! తొండముదిరి యూసరవిల్లియైనదే నేను నీతులుదెల్ప నన్నే నిరాకరించుచున్నవాడు. ఇంక నీతరులు దెల్పిన నీతఁడు వినునా? (ప్ర) ప్రతాపసేనా! కాంతింపు. ఇంక నొక్కటి దెల్పెద మనిమున యోజించుకొనుము.

ఆ వారకాంతఁగూడ + వైభవంబేనని
దలచుచుంటి వీవు + ధరణిలోన
అపయశంబు గల్గు + నని యిలెవరకును
బొడమదయ్యె నీకు + బుద్ధిలోన.

ప్రతా—అయ్యో! వినుఁడు ఆకాంచనమాల మాటయే నాకు వేడంబు దానియాజ్ఞయే నాకుజీవనము. గాన దానియనుమతి లేక వివాహంబొనర్చుకొనఁ జాలను తుమింపుడు.

కొండ—ఓయీ పిచ్చివాడా! వేళ్ళమాటవిని వివాహం బొనర్చుకొనని వెట్టివాడీలోకమునఁ గలదా? వివాహం బొనర్చుకొనినఁ గదా పుత్రపౌత్రాదులు గల్గుట? దానివలనగదా వంశాభివృద్ధి? దానివలననేగదా సర్వసౌఖ్యములు? దాని వలనగదా యశశ్చంద్రిక నలువిక్కులఁ బ్రకాశించును? నీసరి రాజులువిన్న నీయెడ గౌరవముండునా? ప్రజలకు భక్తియుండునా? జన్మంబున మానాభిమానములుండవలదా? కీర్త్యపకీర్తులు దలంచవలదా?

ప్రతాప—గురువరా !

ఉ. మానముపోవుగాక, యితి * మహాసభనంబునుగంటుగాక, నా
ప్రాణముపోవుగాక, మరి * ప్రాణవమంతయు వీడుగాక, నా
భానుడు త్రోవఁబోకహిను * భానుడు వేడిమిఁబూనుగాక, నా
మానినిపొందువీడు తను * మాట నసత్యము నేయియేటికిన్.

కాంచనమాలతో నేనిక నివాచూచాడనని బాసయొనర్చిన
సేనెట్లుగా నివాచూచాడును ? మఱియు, కాంచనమాల యెట్లు
జెప్పిన యెట్లువినవలసి యున్నది కాని అన్యథా చరించవలను బడదు,
నన్ను మీరింక నిర్బంధించకుండు.

కాండ—ప్రతాపసేనా ! క్రింగుమీదెరుంగకఁ జరించెదవా !
పిన్న పెద్దలని గుర్రెఱుంగక సంచరించువానికి గౌరవముండునా ?
గురువునకు నాయాజ్ఞఁగూడ నిరాకరించెదవా ! నీ మేలుకొరకై
యింతగాఁ జెప్పించుంటినిగాని, వినకున్న నెవడుజెప్పెదడు ? నీకన్న
ధనాధిపులే వేశ్యాలోలులై నిలువనీడలేకయు, గురువఁగూడులేకయుఁ
తుడకు సన్యాసులై జెరలాడుచుండిరి. కామాంధకారము కన్నుల
గప్పటచే నేమియుండెలియక వెలకాంతమాయకులోనై పల్కుచుం
టివి, ఇప్పటికైనను తెలివి తెచ్చుకొనుము. ప్రతాపసేనా ! ఈ రహ
స్యము వినుము.

గీ. వారకాంతల వలలందుఁ * బడెడివాడు
మఱలఁ గోల్పోందురన వట్టి * మాట, కాక
వంక మర్యాదలకు నెందుఁ * బనికిరాక
పశువనెడి పేరుతోఁబిల్వఁ * బడెడిధాత్రి.

అను నార్యోక్తి నించుకంత మనమునఁ దలపోయుము.

ప్రతా—ఆచార్య ! మీపట్టుదల విడువరా ?

కాండ—గురువునకు నాయాజ్ఞమిది చరించెదవా !

ప్రతా—గురువారా ! ఏమిసేయుచు నడచు ? కాంచనమాలను
వీడజాల.

కొండ—పోసి, వీడకున్న నుసరియె వివాహ మొనర్చుకొనుము.

ప్రతా—అట్లులయివ నంగీకరించెద.

కొండ—మంచిది సంతోషమైనది.

ప్రతా—కాని, వివాహమునకు మాత్రము నేనురాను.

కొండ—నీవురాకున్న యింక వివాహమెవ్వరికొనర్పవలయు?

ప్రతా—ఈ ఖడ్గమునకు.

కొండ—ఇట్లునర్చిన జగము మెచ్చునా ?

ప్రతా—మెచ్చిననేమి మెచ్చకున్న నేమి ? నాకుఁ దడవగు
చున్నది ఇదె వెళ్ళెద (అని పోబోవ కొండభట్టు అడ్డగించి)

కొండ—వతా ! ప్రతాపసేనా ! ఏమి చెప్పితివి ?

ప్రతా—చెప్పనడియేవు సర్వమున కీఖడ్గమే.

కొండ—మంచిది. అట్లనేయొనర్చెద.

ప్రతా—అచార్య ! మీరు పయనముగండు మంత్రిచే ఖడ్గ
మును బంపెద. (నిష్క్రమించును)

కొండ—బేరా ! ఏమీ వేశ్యలమాయ ! ఏమియు నెఱుంగని
యీ ప్రతాపసేనుని యెంత కామాతుడునిగాజేసెను ? బేను స్త్రీల
వలనగదా లోకమంతయు మోసపోవుట ? అందు వారాంగనయన్న
వేరుగ జెప్పవలయునా ?

గీ. దర్శనముఁజేయ నెమ్మది † అత్తరిల్లు

స్వర్ణనమ్మన సంపదల్ † నమసిపోవుఁ

గాన వేశ్యలతో పొందు † మానుడనుచు

నేడుచుంటిని యువకుల † వేయిగతుల.

(నిష్క్రమించును, యవనిక జూరును)

ద్వితీయరంగము : కాంచనమాల సౌధము

[ప్రవేశము : ప్రతాపసేనుడు, కాంచనమాల]

కాంచ—ప్రాణేశ్వరా! నమ్మించి మోసముఁ జేసితివే ?

ప్రతా—నీ కేమియు లోటులేదు. భీతిజెందకుము. ప్రేయసీ! నాకు నీయెడఁగల సంతసమునకు మితిలేకయుండునుగదా ? లభించిన వారాంగనలపొందే లభింపవలెను.

కాంచ—నాథా! నృత్యగానములచే కొంతకాలము గడుపుదునా ?

ప్రతా—నీయిష్టమగునట్లునదృష్టుము.

కాంచ—రత్నమాలా! ఏమిచేయుచుంటివి ?

(తెరగొ) ఏమియులేదు.

కాంచ—మీరెల్లరు నలంకృతలై శీఘ్రమురండు.

[ప్రవేశము కొందరు వేశ్యలు అలంకృతలై యిరువైపులనుండి]

కాంచ—సఖులారా! నేడు మీగావగా రానందించునట్లు నృత్యగానాదు లొనర్పవలయు

వేశ్య—(అట్లుజేయుచు)

(అనుబంధము 4)

ప్రతా—(సంతసమున)

చ. కలికిమితారి! వహ్వరై! చొ + కాటపు నాటలశాటలన్ సుధన్
జలికితో, తద్రసంబునకు + శేముషి సంతసవార్ధిఁదేవు నీ
యిలఁగల మోడులం జివురు + లెట్లువహించెనొచూడుమీ సభా
స్థలి జనులెల్ల తాళిలల + చందముగాఁ గనుపట్టితిత్తరిన్.

(దగ్గరకుఁ జేర్చుకొని ముద్దికుకొని) ప్రియకాంతా! నిక్కముగ నీ పమరలోకమున దేవవేశ్యనై జనింపవలసినదానవు. నా పూర్వపుణ్య పాకముచే నన్నుద్ధరించ నీలోకమున జన్మించితివి. అహ! నేనెంత కృతార్థుఁడ? ఎంతధన్యుఁడ? ఎంతపుణ్యుఁడ? నాకు

జనించు యానందమునకు నీవుగదా మూలంబవు? ప్రయా! నాయా నందమును భరింపజాల, నఖిలాగా! మీరింక పొందు మీకు వలయు పారితోషికము లొసంగెద

(వేశ్యలు క్రమముగా నృత్యము జేయుచునే విష్కరిమింతురు)

కాంచ—ప్రణామియా! నృత్యగీతాదు లేమైన రుచించినవా?

ప్రతా—రుచించినవాయని పల్కనల! రుచించుటయేగాదు అందలి రసమును గ్రోలితిని, ద్రాక్షామరం దేక్షుఖండశర్కరలకన్న నెక్కుడు రుచ్యమై మనమున కానందమొసగెను, గాని యింక మనము లోనికి పోవుదము రమ్ము. (నిష్కరిమింతురు)

[ప్రవేశము సేవకుడు, కాంతామతి చిత్రపటముతో]

మహారాజ్ అందర్కు ఆనా?

(తెరలో) ఎవడురా! అచటనే యుండుము,

[ప్రవేశము కాంచనమాల]

ఓరీ! నీ కేమియు పనిపాటలు లేవా? ఏమి వచ్చితివి? శీఘ్రముగఁ దెల్పుము,

సేవ—అరె మహారాజ్కు బులావ్, జా తుంకుబులాయానై

కాంచ—ఓరీ! మీ రాజెవరో ఎఱుంగుదువా? ననే

సేవ—కాంతామతి అమ్మాడు ఆయంక నే బోల్ జా,

కాంచ—సేవకా! కాంతామతి యెవ్వరు? ఆ చిత్రపట మామెదేనా? ఏదీ చూతిము,

సేవ—మహారాజ్ జోరు, మాలుంనైక్యా (తనలో) తుమారే మామే మాటపడలేవ్, ఏదేఖో అమ్మాడ్ (చిత్రపట మిచ్చును)

కాంచ—(తనలో) ఆహా! ఏమి యీమె యందచందములు! భువనమోహినియని నీమెకే చెల్లును, ఇదియె యీమె సుందరవద నారవిందముఁ దలకించిన యింక నాపై భ్రాంతిపడునా! అక్కటా!

నాగతి యెమ్మని? (ప్రకాశముగా) సేవకా! నేను నెల్పెదనులే పొమ్ము.

సేవ—ఎక్కడపోవామేం బాకోబోలోబె న్నెపో అందర్కు మెజాతా.

కాంచ—సేవకా! నీవిచ్చటనే యుండుము. (పటమునుజూచి) బేరా! ఏమి యీమె యాకృతి? ఈ పట మీతనికిఁ జూపిన నాకు శుభము గల్గదు. ఈపటమున గల కాతామతి నేత్రమునకు నున్నపు చుక్కనిడి కులూపినిగఁజేసి చూపి” అడక యాడక నంధురాలిని బెండ్లియాడితివా!” యని హేళనజేసెదఁగాక

[నిష్క్రమించి, ప్రతాపసేనునితో పునఃప్రవేశము]

ప్రతా—బేరా! గురుడెంత క్రూరచిత్తుఁడు!

గీ. వలకు వలదన్న కృత్రిమ + హాక్యములను
నాడి, యిటుజేసె గురుఁడిదే + యంధురాలి
నేమిజేసినఁ గసిదీరు + విప్పడతని

క్రూరచిత్తుఁడు! మూర్ఖుఁడు! గురుఁడువాఁడే.

ప్రియకాంతా! వాని నేమి చేయుమనెదవు? వలదన్న బలి మిని పెండిలిఁజేసినాఁడు చేసెనుపో అంధురాలినా జేయుట? ఈ యంధురాలిని గురువును ఏమి సేయుమనెదవు?

కాంచ—ఏమియు వలదు లెండు శాంతించుఁడు.

ప్రతా—శాంతి! ఎక్కడిదా శాంతి!

కాంచ—పోనిండు. కాంతామతి రాచబిడ్డగుటచే నామెను కారవముగ కారాగృహమందుంచుఁడు. గురువగు కొండ భట్టునకు ముండనముఁగావించి ఖరముపై నెక్కించి యుత్సవముఁజేసి, దేశ భ్రష్టునిగఁ జేయుఁడు.

ప్రతా—మంచిది సేవకా! సత్సరమజని కాంతామతిని కారాగృహమందుంచుము గురుని దేశభ్రష్టునిఁజేయుము! పొమ్ము.

సేవ—మహారాజ్! మాకి తెల్పిందీలేదు.

కాంచ—ఏమి తెలియలేదా? కాంతామతిని మొదట కొట్టో బెట్టుమని చెప్పినారు, పిమ్మట గురువును తలగొరిగించి గాడిదపై నెక్కించి యూరేగించి వెళ్ళగొట్టుమని చెప్పినారు. ఇప్పుడు తెలిసినదా?

సేవ—అః (తలఘూపుచు) మాకిప్పుడు తెలుస్తాదియేం? ముందుండది మునుశ్శపండ్ల అబ్ క్యాహై మహారాజ్! క్యాహుకుం? ప్రతా—ఏమిరా! కాంచనమాల చెప్పలేదా? అట్లే యెనర్చుము.

(అని యిరువురు లోనకుఁ బోదురు)

సేవ—కాంతామతి అమ్మోడ్కి భోత్ కుషిఆయా హాయ్ అలా! కొంచన్ మాలా సై తాన్ కాంసీ ఆయారే! మహారాజ్ హుకుం జెయ్యాలవాద్దు మల్లీమేం కాంచన్ మాలా మాటల్క్కియిని పెళ్ళాం గుడ్డిదిఅంటా సెప్తాడ్ కాంతామతి అమ్మోడు కాలక్కింది మట్టి వస్తందియేం బజాబద్వామ్ వుండింది.

(నిష్క్రమించును)

(యవనిక జారును)

—

శ్రీ ర సు

కాంతామతి

- - -

ద్వితీయాంకము

[ప్రథమరంగము—కారాగృహము

[ప్రవేశము—కాంతామతి కారాగృహములో]

(అనుబంధము 5)

హా! దైవమా! నే నేమి యాపరాధ మొనర్చితిని? నన్నిట్టి
కారాగృహముందు నిర్భయింపనేల! పరిణామమైనదాది నేటివరకును
నామోమైన జూడలేదే! పోసిమ్మ నాథా! నేనపరాధినిన పుట్టినిం
టికి బంపరాదా! లేకున్న నాదైన వేడుగనుంచరాదా! తామొ
నర్చు కార్యముల కేమైన నడ్డుకొంటివా! వేశ్యాలోలురై, అగ్ని
సాక్షిగ వివాహమాడిన నన్ను గన్నులనైన జూడక నిష్కారణ
ముగ కఠిన శిక్ష విధించితిరే! అయ్యో! నేనెంతపాపురాలను? ఓకాం
చనమాలా! నీవెంత పూజ్యురాలవు! నీకైన నాయెడ దయరాదా!
అయ్యో! ప్రాణకాంతండే యిట్టి ఘోరకార్యమునకుఁ బాల్పడ,
వేశ్యాంగనవగు నీకుమాత్ర మేల కనికరముఁ గల్గును? అక్కటా!
పూజ్యుండును, పితృసమానుండును, కులగురువును నగు కౌండభట్టు
గారికినిగూడ నెట్టిచెట్ట సంభవించినది? అయ్యో! నాగ్రహచారమా

నీ వెలకాంత నటుగూడఁ కులకాంత నిటువీడ

భావ్యమై దోచెనా? వసుమతీశ!

కులగౌరవంబెల్లఁ ♦ బలుచనౌనంచును
 మదిలో దలఁపవా? ♦ మనుజనాథ!
 సాటివారలువిన్నఁ ♦ జౌకఁ జూతురటంచుఁ
 దలపోయకుటవా? ♦ ధన్యమూర్తి!
 బంధుమిత్రులనూటఁ ♦ తాటించవైతి వ
 య్యదిగాక తప్పుగా ♦ నరసితయ్య!
 గీ ఏమి యపరాధ మొనరించి ♦ తిప్పుడేను
 మదికి సుంపైన; దోచదో ♦ మాన్యచరిత!
 తప్పులున్నను మన్నించఁ ♦ దగును నన్ను
 రక్షణముఁ జేయవేడెద ♦ రాజమూళి!

అయ్యో! కొద్దిసోములు నోచి యెక్కుడు ధనమురమ్మన్న
 వచ్చునా! నానంటి సాపురాలు బ్రతికి వుట్టినింటికి మెట్టినింటికిని నప
 యశముఁ దెచ్చుటకన్నఁ జచ్చుట మేలుగదా? హా! ప్రాణప్రియా!
 ప్రతాపసేన రాజేంద్రా! నన్నేలుట్లు నిర్బంధించెదవు? నాకడ నేర
 మున్న మీఖడ్గముచేఁ ద్రుంపరాదా? మీకు సౌఖ్యమును, నాకు
 స్వర్గమును గల్గుగదా?

[ప్రవేశము—సేవకుడు]

అయ్యో! భోత రోతీహై తోక్యాకర్నా? మహారాజ్
 హుకుం అమ్మా! క్యాకరై, కైకు రోతె గోసగో ఇది ఘాచారం.

కాంతా—సేవకా! నేనీమి యపరాధ మొనరించతిని? అన్నా!
 నీవాకాంచనమాలకడకేగి యిట్లు బల్కుము. “అమ్మా! కాంచన
 మాలా! నాయెడ దయయుంచి ప్రాణేశ్వరునకుఁజెప్పి నానిర్బంధ
 విమోచనముఁ గావింపుము తల్లీ! నీకు నేను సేవకావృత్తిఁ జేసెద.
 నీమేలు మరువజాల. నాయోధరణములన్నియు నొసంగెద” నని
 దెల్పుము పిమ్మట నామె డయ .

సేవ—అమ్మా! వైసాబోలేతో మహారాజ్ ఫిర్ క్యాదం
డన సెప్తాహో, మైజాతానై సలామేకర్త.

కాంతా—అమ్మా! నీచంద్రహారీకి మొసంగెడ మహారాజు
వినకుండంగ రహస్యముగ నా కాంచనమాలతో “మిగుల దుఃఖం
చుచునిట్లుబల్కుచున్నావని నుడువుచు, నీకు బుణ్యముండును.

సేవ—కంచన్ ఫిర్ ఓబాతాసుంతా సుస్కో ఫిర్ మహా
రాజ్ కబోల్తానై? సిచ్చిఅమ్మా ఎక్కడమాటల్ సెప్తావు. కాంచన్
మాలాలంటే నీకీతెల్వదు కొంపల్ మింగియేస్తాది.

కాంతా—అమ్మా! అయిన బోయిరమ్ము నా ప్రాప్తమెట్లుం
డునో? ఇదిగో! చంద్రహారము గైకొనుము. (అనియిచ్చును)

సేవ—(హారము దీసికొని) అచ్చాబాతేలేవ్ అమ్మా!
(పోవుచు) మంచిహరిం మాకీచిక్కిందిలండీ ఇట్టాసిక్కాల మాకీ
లేక వోతె పదిరూపాల్ జీతంమీద వెళ్ళామ్మి బిడ్డల్కి ఎట్టా బతి
కిచ్చాల మళ్ళీమేం, (నిష్క్రమించును)

కాంతా—అయ్యో! దైవమా! తుదకు నాగతియెట్లయినది?
నాప్రాణకాంతుని గనులార గని యెఱుంగకుండంగనే యిన్ని యగ
చాల్ల బెట్టితివా! హా! నేనెంత పాపురాలను!

సీ. పతిరూపమునుజూచి • యతిసమ్మదంబుతో

నుండెడి భాగ్యంబు • పండకయ్యె

కాంతు సేవలొనర్చి • ఘనయశంబుదెడి

పున్నెమునాకింక • బుట్టకయ్యె

నాధునిచెంగట • నామచ్చటల్ నాపఁ

గోరినోర్కెచ్చె • కూటకయ్యె

ప్రియుని ముఖముజూచి • ప్రీతిపండంగఁ జాలు

నంత యదృష్టంబు • సమరకయ్యె.

గీ. అక్కటా! యెట్టిపాపినో శంకర్లులిల
నందునుంటిని కాంక్షాగృహంబునందు
మిమ్మనంగ నేలనయ్యో! నా ప్రహ్వదేవు
డిట్లు నానొప్పవ్రాసె న బెల్లుగడయ.

అక్కటా! కాలమ్మా! ఎట్టిపాపములజేసితివి. లెక్కలేని సఖి
జనంబులంగలసి సంతునముగ పండు నే నీకారాగృహము దేశాకిన్
నిద్రాహారంబులు లేక దుఃఖింపవలసెనే! హా! నాధా!

(చూడ్చియును, యవలకజారును)

ద్వితీయరంగము—కాంచనమాల సాధము

[ప్రవేశము—కాంచనమాల, ప్రతాపసేనుడు శయనించి]

(అనుబంధము 6)

కాంచ—ప్రతాపసేనుడు కీల్పాప్యవలె నాచేజిక్కినాడు.
ఈ రాజ్యమునందును, తనయందును, తన యింటనుండును వేయేల!
సర్వ వ్యవహారములందును సర్వాధికారములబొంది యీపని నొక
సన్యాసిగజేసి గూర్చుండబెట్టితిని ఇంక నాకేమికోత! ఈతని ధన
మంతయు లాగి నిలువజేసితిని. ఈ ధనముచే నా సంతతివారు పది
తరములవఱకు వెచ్చబెట్టినను దలుగను. ఆహా! ధనముగడించు
మార్గమున వేళ్ళలదే కదా!

చ. విటుల గృహంబు జేర్చుకొని † వేయివిధంబుల వేషభాష లం
పటులనుజేసి వైబడి † భ్రమల్ గనజేసి ధనంబు సర్వమున్
జటికలొలాగి నిర్ధనియ † నిం దగజేసియు దుత్తయొక్కటిన్
దిటవుగ జేతికిచ్చిమఱి † ద్రిప్పుటజూడరె! వేళ్ళ కాంతలున్.

వేళ్ళ కాంతలగుడి బాగుపడిన వాడిలోకములో నెవ్వఁ
డుండెను! మాన్యములమ్మియు, వెలకాంతలకుఁబెట్టి యెందలు
సన్యాసులుగా లేదు!

[ప్రవేశము సేవకుడు]

కీర్తన

“దోసుకు సేదానా, నీకిదోసంతుటే దొంగదానా.

దైవకటాక్షం తర్లిపోతాది, ధంచనామీషశానా”

మహారాజా! యెక్కడవుండి? (మీనీకిహస్త్యుగబోవును.)

కాంచ—ఓరీ! ఏమిమూడినది ఇట్లు పైబడజొచ్చెదవు?

సేవ—పైలే బోలో.

కాంచ—ఓరీ! రాజుతో నివ్వడమి పనిగల్గినది?

సేవ—సునో కాంతామతి అమ్మోడ్ భోతే పట్టంలొవుంది.

జైల్ మెరో తేస్తా నీకీ ప్రార్థించి “జైల్కిరాకీ యిమిచ్చు అమ్మా!
నీకీ కాలికి మొక్కుతా” అని యేడుస్తావుంది. మహారాజాకి జట్టబో
లోడి పాపం.కాంచ—కాంతామతి తన ప్రాణేశ్వరునకు జెప్పి నిర్బంధము
నుండి తప్పించుమని ప్రార్థించినదా? కల్ల నమ్మజాల.సేవ—నై అమ్మా! అంతానైతే, నీతోడు మట్టితోడుబోలు
జా బోతే అమ్మ.కాంచ—సేవకా! నేనిదివరకే జెప్పియుంటిని, నామాట విన
డయ్యె నేమిచేయుదును! అనేకవిధాల బ్రతిమాలిగూడ జెప్పితిని.సేవ—తుమారే బాతానుం తానై నంగనాచి మర్యా!
బోలోజా.

కాంచ—విన మరలజెప్పెద నీవిచ్చటనే యుండుము.

సేవ—అచ్చా జావ్. (ఒక చెంతకేగి నిలిచియుండును)

కాంచ—(ప్రతాపసేనుని లేపి) ప్రాణేశ్వరా! వింటిరా!
దుర్మార్గురాలగు కాంతామతి మిమ్మును నన్నును మిగుల వాడిపోయు
చున్నదట. మీకు భార్యయగుటచే మిమ్మాడిపోసిన బోయుగాక.
నన్నేల నాడిపోయవలయు! నాకును దానికిని యేమి సంబంధమున్న

దని! నీ భార్యచే దిట్టించుబా నన్ను జేరదీసితిని! ఈ ప్రాణేశ్వరా! నీనింక జీవింపజాల. ప్రాణములఁ బాయుదాన నాకింక సెలవానంగుడు. (అని యేడ్చుచు) నాథా! ఇంక నన్ను వీడి నీ భార్యనే గూడియుండుము, నాకును నీకును నేటితో ఋణము దీరినది.

ప్రతా—ప్రియ కాంతా! దుఃఖపడకుము. (కంటిని దుడుచును.) ఐన దాని నివ్వజేసి నేయమందువు!

కాంచ—(కోపముతో) ఏమిచేసెదరో నేనెఱుంగను, కనికరించి విడిచినను సరే, లేక నాననమ్మునఁ గాలబెట్టినను సరే ఇంక నన్ను గుఱుడు. (పెడముఖముఁ బెట్టును)

ప్రతా—ప్రేయసీ! ఆకంఠము నీకెవ్వరు తెల్పిరి?

కాంచ—ఎవ్వరో యింకే? నీకుండే ఇంటేయున్నవాడు వలయు. సర్వముఁ బల్కించెడ. పిలచునా వాని?

ప్రతా—నిజముఁ దెలిసికొనఁ దము రమ్ము.

కాంచ—వినుఁడు మీ రేనెఱుఁగు మాటలాడవలదు, సర్వము వానిచేఁ బిప్పించెడ, మీరు నూరుఁబల్కిన కార్యముచెడును, మీ యెడల పిచ్చి నాతఁడు తాదమూరుగాఁగలఁడు, మీ రూరుకొనవలయు. నందుల కంగీకరించెదరా?

ప్రతా—అంగీకరింపకేమి, నీమాట మీదదనా?

కాంచ—అట్టైన రండ (ఇరువురు ముందునకువచ్చి)

కాంచ—సేవకా! ఇటురమ్ము. కాంతామతి కారాగృహమందుండి యేడుడ్చుచుండుటలేదా?

సేవ—నిజం నిజం,

కాంచ—నీవు నాతోడఁ జెప్పినమాటలెల్ల ఆవిడ పల్కినదాలేదా! సర్వముఁ జెప్పము.

సేవ—మాకి ఆబద్ధం సెప్పాలని ప్యాణంమీదవచ్చిందియే.

కాంచ—ప్రాణేశ్వరా! ప్రత్యక్షముగ వింటిరిగదా? పైన
మియిప్పము.

ప్రతా—సేవకా! అంతయు నిజమా?

కాంచ—(ప్రతాపముని చాటుకుఁబోయి చెప్పవలెనవకు
నిజి సైగజేయును.)

సేవ—ఓ సాతా సొచ్చి రచ్చివహారాజ్ మా గడ్డన తోడు

ప్ర—అట్లయిన యాదుర్బద్ధురాలి వరణ్యముల ప పడేసి.
రమ్ము. ప్రాణేశ్వరీ! రమ్ము (అని సోపి బోవును)

కాంచ—(పోవుచు ఇప్పుటికి నా గోర్క దీనినది. తవల
కును దనభార్య మోము జూడకయే చేజెప్పినట్లు జరించుచు న్నడు.
నిజముగ నీతఁడు భార్యనుజూచి యున్నచో కన్ను గారిత చునా?
అందులకే నేనిట్టి పన్నుగడఁ బన్నినది. నేనాతని హృదయతేత్ర
మందు మాఁగూబీజము నాటుచునేయుంటిని. నేనాతని బీజమెల్ల
నంకురించి వృద్ధి నొందుచునే యున్నది. ఇదియు జక్కఁగ వృద్ధిబొంది
నది. వేశ్యల మర్కములు దెలియ నెవ్వతరంబు? అరచేత వైకుంఠ
ముంజూపు పుటుంగరో?

(నిష్క్రమించును యవనిక బాదను)

సేవ—హాయ్ హాయ్. యెంతనూయలుసేసి మసిపూసి పో
యింది రాజు అచ్చా ఆద్దిపైతో వైసాభేలే? కంచివ కైసాబోలేతో
వైసా సుంతేవున్ క్యాకరేగారాజ అబ్ క్యాపై? ముందు వుంది
ముసళ్ళపండ్ల. (నిష్క్రమించును)

తృతీయరంగము—అడవి

[ప్రవేశము—కాంతామతి]

(అనుబంధము 7)

అయ్యో! తుట్టతుడకు నాగతి యెటులయ్యె? నాకిట్టిచో సంత
భించునని కలనైన దలంపనే? మహారాట్కుల సంజాతినై, కాదాధి

రాజ సార్వభౌముడగు ప్రతాపనేన రాజేంద్రునకు రాణినై. రాణి
వాస మందుండుటకు మాదు వనవాసమాయెనే? హా! హతవిధి! హా!
ప్రాణకాంతా! ప్రతాపనేన రాజేంద్రా!

సీ. వేళ్యో! గాయకుఁజెక్కి * విటకాండ్రతో గూఁడు
బుద్ధి మీ కెవ్విధిఁ * బుట్టెనయ్య!
పుట్టెలో గురుమాట * పట్టెవినియ్య మీర
లరయ కేటికిఁబెండ్లి * యాడిరయ్య!
పెండ్లియాడినదాది * బ్రేమ నన్ జాడక
నెడఁజూసియుంట మీ * కేలనయ్య!
యెడఁజూసినను నరే * పడరానిపాటకై
వనభూములకుఁ బంపఁ * బాడియయ్య!

గీ. పాడియెనను హర్షమా * భాగధేయ
నిండమీదికి తగదని * గుండుచుంటి
వేళ్యో! మాటల విననేల? * వెత లివేల
మీకానిని తలఁదీయ * మేలుగాదె.

హా! దైవమా! నాకింక పతి సుందరవదనారవిందముఁ జూచు
భాగ్యముబ్బునా? అదియే కల్ల.

నేవ—అమ్మా! రోనకో కైకురోతే. కాంచన్మాల సైతా
న్ హైసాకరే తుమారనషీబ్ మె అల్లా వైసాలిఖే క్యాకరై?

[ప్రవేశము—ఉత్తమశీలుఁడు ఒకవైపున]

ఈమె యెవరై యుండును? ఈమె రూపలావణ్యముఁ జూడ
మహారాట్కుల సంజాతవలెఁ గన్పట్టుచున్నది. ఐన వెంటనుండిన
వీని నడిగి తెలిసికొనియెడ. (నేవకునిచేసెగచేబించి చెవులనేమో
జెప్పును)

నేవ—ఓమాటల్ మాకీ పనికిరావు. లచ్చల్ లచ్చల్
గావాలా.

ఉత్త—సేవకా! నీకు ద్రవ్యాపేక్షగలదేని యట్లనేయెనంగద ఎంత ధనమిమ్మునెదవు!

సేవ—(చేతి వేళ్ళుజూపుచు) లచ్చల్ లచ్చల్ బోలేనై

ఉత్త—అట్లుగాదు ఒకలక్షనిచ్చెద

సేవ—మైతో జల్దీదేవ్ బాతుంమై

ఉత్త—విదగమ్ము ద్రవ్యమిచ్చెద.

సేవ—జాలగే చెలొ. (నిష్క్రమింతురు)

కాంతా—హా! దైవమా! వీరలేదియో రహస్యాలోచనం జేసినారు. వీరి యాలోచనచే నాకేమియు ముప్పుగల్గుదుగదా!

[పునఃప్రవేశము ఉత్తమశీలుఁడు, సేవకుడు]

సేవ—అమ్మా! ఈన మహారాజ్ యీనయింటికి యెల్లిపో,

కాంతా—అయ్యో! సేవకా! నట్టేటఁ బుట్టముంచినట్లు వన్నే యువకుని కొనంగితివా ఇంక నాగతియేమి.

సేవ—పర్వానై పర్వానై రోపకో (ఉత్తమశీలునితో) మహారాజ్ పితారా శిర్సెరక్కోబాతా (పెట్టనెత్తుకొని) తల్లి బిడ్డ మల్లె నూడాల మల్లిజానుం (పోవుచు తనలో) మహారాజ్ భోత్ పైసా దియ్యా బడాగుంతోపం ఆయా (నిష్క్రమించును)

ఉత్త—కాంతా! రమ్మ నాగృహమునకుఁ బోవుదము.

కాంతా—అన్నా! నీగృహంబునకేల రావలెను?

ఉత్త—లక్షరూప్యంబులిచ్చి నిన్ను కొనుక్కొంటినిగదా!

కాంతా—(తనలో) కట్టా! ఎంతఘోరముజరిగినది! ఓరీ! మర్నార్గా! సేవకా! ఎంతకార్యమొనర్చితివిరా! (ప్ర అన్నా! ఇట్టి కోర్కెనుఁ గోరక నీ మార్గమున నీవుబొమ్ము.

ఉత్త—ఏమి? ద్రవ్యమెచ్చించి నిన్నుంగొని నాదారి నేనుఁ బోవలెనా. (అని పట్టుకొనఁబోవును) (అనుబంధము 8)

కాంతా—(తప్పించుకొని)

గీ. పరునికాంతనుఁ గోరుట యీ గాపసునుచు
 నెఱుంగవా? మూర్ఖ! యది నీకు యీ పరువుగాదు
 నీదు భార్యను, సైదోడ్డుల నెగడి వరులుఁ
 పట్టనెంచిన హితమానె? యిది పాపి! చెనఁటి!
 ఉత్త—లోకమోహినీ!

నీ. మానినీమణి! మోవి యీ మధురసంభావన
 ద్రాక్షరసమా వేరె యీ ద్రావవలెనె?
 చంచలాక్షిర! నీదు చన్దనబట్టిన
 హేమగిడుల వేరె యీ వెదకవలెనె?
 ముద్దులగుమ్మ! నీ యీ ముఖమండలముజూడ
 పండువెన్నెలలోన యీ నుండవలెనె?
 కలికిరో! నీమేని యీ కాంతులఁ గనుఁగొన్నఁ
 గాంచన లతలనుఁ యీ గాంచవలెనె?

గీ. అంబుజాక్షిర! నీయూదు యీ కాండములను
 జూడ నారంభతరువులఁ యీ జూడవలెనె?
 కుండరదన! మీదటనిన్నుఁ యీ గూడియుండు
 సౌఖ్యమునమింనునదె స్వర్గ యీ సౌఖ్యమైన.
 తరుణీ! ఇంక జాగొనరింపక నామనోరథముఁ దీర్చుము.
 (పట్టుకొనఁబోవును)

కాంతా—(తనలో) అయ్యో! దైవమా! ఇంక నేనేమి
 నేయుదును? వీడు కామాతురుండై నన్నుబట్టి నాహసించెనే!
 (ప్ర) అన్నా! నామనవి వినుము పరనాదులగోరుటపాతకంబుకాదా?
 మఱియు రక్తమాంసభూయిష్టంబగు నీతనువును వేవిధంబుల గౌరవ
 వస్తునమితితో సరిఁబోల్చి వర్ణించెదవు బుద్ధిగుంతుడవగు నీ కిది
 చెల్లునా? నే నొకటిఁ జెప్పెదవినుము.

సీ. బంగారు కలశములో † సాలిండ్లఁటనియంద్రు
 దుర్గాంసయుతమైన † తుండ్లుకావె
 సరసిజాతములు లో † చనములటందురు
 వుసిగారు ముఖములో † వుండ్లుకావె
 బింబఫలంబులే † పెదవియంచని యంద్రు
 దిగువ నెఱ్ఱనితోలు † తిత్తిగాదె
 హర్యక్షమునె కౌన † టంచని యందురు
 నడయాడు సన్నని † నరముగాదె

గీ. శుకపికధ్యనులంద్రు వ † చోరచవల
 నిఱ్ఱులోనుండి గూసెడు † గుఱ్ఱుగాదె
 మేల్చి బంగరునిగ్గని † మెచ్చుకొందు
 రయ్యయో! యిది మాయకా † యమ్ముగాదె!

అన్నా, నీకును నాయటి లోఁబట్టువు యుండియే యుండిరి.
 వారివలె నన్నుఁ జూడుము, నీకు ననుసక్తరించెద. వీడిపొమ్ము. చెద
 గొడ్డి వేడెద. (అని పెడముఖముఁ బెట్టును.)

ఉత్త—తల్లీ! సుగుణవల్లీ! నీవు చెప్పిన నీతిచే నాకు బుద్ధి
 వచ్చినది. నేటి నుండియుఁ బరసతులఁ దల్లులుగ నెంచి మెలంగెద
 ఇంకనాపై నేరముంచక క్షమింపుము. (కాళ్ళపైఁ బడును.)

కాంతా—అన్నా! లేమ్ము నీకు శుభమగుఁగాక.

ఉత్త—తల్లీ! ఒక్కమనవి నీపై భ్రాంతిచే ద్రవ్యమంతయుఁ
 గోల్పోతి నిందుల కేమి సెలవు!

కాంతా—అయ్యా! నీధనమంతయుఁ బోయెనని చింతింప
 కుము. నీవీధనమునకుఁ బదిరెట్లెక్కుడగు నొక యంగులీయకము
 నాకడ గలదు దానిని నీకొనుంగెదఁ గైకొని నీముఠావిముక్తి చేసికొ
 నుము ఇదిగో! (అని పెడముఖముతో నిచ్చును)

ఉత్త—(తీసికొని) అమ్మా! ఇది నాకల జెల్లువా? దీని నింత నింతవెల కెవరంగీకరించి స్వీకరింతుడు.

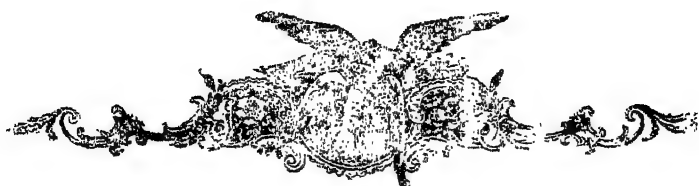
కాంతా—అమ్మా! సందియమేల, రాజాధిరాజులు గ్రహింతురు.

ఉత్త—అట్లయిన నీయొంగరిము లొక్కసూపక మగువఅకు నీపట్టణమునంగల సత్రమంచుము. నేదీని విక్రయించుకొని వచ్చెద నీకేమియు భయములేదు పోవుదము రమ్మ.

(నిష్క్రమించును)

కాంతా—(పోవును) దైవనూ! ఇంక నాకెట్టియాపద. గల్లు జేయనెంచితివి నర్వేశ్వరా! సర్వమునకు నీవని నమ్మియుంటిని. ఎట్లు జేసినను సరే. (నిష్క్రమించును యావనికజారును)

శ్రీ

కాంతామతి

తృతీయాంకము

ప్రథమరంగము

మహాపాతకపురములో దుర్బుద్ధి యాస్థానము.

[ప్రవేశము : దుర్బుద్ధి అన్యతవాది, మహాపాపి అనుమాత్రులు]

దుర్బు—

ఉ. కూరతనంపు చేష్టలకు † గోవిదుడీతడటము లోకుల
య్యారే! నుతించుచుండ్రు మరి † యాదగ నీభవనంబులెల్ల నా
పేరువినంగ బెగ్గడిలు † బెబ్బలి పోలికి నడ్డులేక న
వ్వారిగ రాధ్యులాలసము † వాంఛఁదలిర్పగఁ జేయఁచుంటిగా.
నచివవరా! ప్రజలేమనుచుండిరి ?

అన్య—నోరె త్ర వీలున్నదా యీయాజ్ఞచొప్పున ప్రజలవంక
ఆసాధించి, వేధించి, బాధించుచుంటి, మీశాసనం బతిక్రమించ నే
నెంతవాడను. ఇది రాజశాసనముకదా.

దుర్బు—అన్యతవాది! నీయట్టి సచివపుంగవుడు గల్గినాకేమి
కొరత ఉండిన నీయట్టి మంత్రియే యూడవలయును.

అన్య—చిత్తము! అంతయు తమయాజ్ఞయేగదా!

దుడ్డు—మహానాపీ! నీకార్యములెల్ల వెనుదీయక ప్రధానముగ నెంచి యాచరించుచుంటివా?

మహా—ఇట్టి విషయము నాకు మీరు చెల్పవలెనా! నా నామధేయమే నేనొనరించిన కార్యములఁ దెప్పునుగదా!

దుడ్డు—సంతోషమైనది. మరచితిని కలకాంతలఁబట్టి వెలకాంతలవలె నిర్బంధించుచుంటివా?

మహా—నిర్బంధించుటయేగాదు నన్నుఁ గాంచిన నారీమణులు వద్దలెత్తి యేమూలనో దాగుచుందురు. అట్టివారింబట్టి వెలికిడ్చి నాయుచ్చవచ్చిన ట్లానర్పుచుంటిని. అందుచేఁ బ్రజలెల్లరు నన్నుఁజూచి పై కేమియు ననఁజాలక లోలోన నన్నేమో యూడిపోసికొనుచుందురు. కాని నేనినఁ బ్రతిపారిక గుండదిగులు ప్రాంతలెడముగనే యున్నది.

దుడ్డు—నచివచంద్రా! నిప్రకదా యీ దుడ్డుద్ది మహారాజు నకు మిత్రులైన యానందమొనగు చుంటివి? మంత్రియన నిట్లుండవలయు.

మహా—ఇకంతయు దమ కరుణయేగదా!

దుడ్డు—మంచిది.

[ప్రవేశము సేవకుడు]

మహారాజా! ఎవ్వడో యొకవర్తకుడట తమ్ము దర్శింపవచ్చి యున్నాడు. సెలవా?

దుడ్డు—మంచిది ప్రవేశ పెట్టుము.

[సేవకుడు నిష్క్రమించి, పునఃప్రవేశము ఉత్తమశీలునితో]

ఉత్త—మహారాజా! వందనము. (నమస్కరించును)

దుడ్డు—ఓయీ! నీవెవ్వడవు? ఏమి కార్యార్థమై వచ్చితివి?

ఉత్త—నాకడ నొక యంగుళీయకము కలదు, దాని రొక్కముగ మార్చుకొనవచ్చితిని. మీకు వలయునని దీని గ్రహించి ద్రవ్యమొనంగుడు (అని యిచ్చును)

దుద్య—(తీసుకొనిచూచి) ఓరీ! యిది నీకెచ్చట లభించినది? స్త్రీలుధరించుదానివలెగప్పట్టుచున్న జే! దీనివెందైన తస్కరించితివా?

ఉ త్ర—అయ్యో! అ దేమిన్యాయము ఇది నాసాత్తుగదా! యిరిట్లుఁ బట్టుట న్యాయమా?

దుద్య—న్యాయమో అన్యాయమో? నిక్కముదెల్పుము. లేకున్న శిక్షింపబడుదువు.

ఉ త్ర—(తనలో) ఈవరిపాలనము దుష్టబుద్ధియన్న పేదనకు నగియే యున్నది (ప్ర) తెల్పెననిచుడు.

దుద్య—తెల్పుము. నామ్రోల బుద్ధిగల్గి ప్రవర్తించుము.

ఉ త్ర—మీరు పల్కినది నిజమేయగు. ఈయంగుళీయక మొక రాచకన్నియది. అవిడ దీనినిక్రయించుకొనిరమ్మన వచ్చితిని.

దుద్య—ఆస్త్రీ యిప్పుడెందున్నది?

ఉ త్ర—ఈపురమునందు గల సత్రమందున్నది.

దుద్య—అట్లయిన నావిడను నాకడకుఁ దోడ్పొనిరమ్మ!

ఉ త్ర—చి త్రము. (నిష్క్రమించును)

దుద్య—మంత్రులారా! ఆరాచకన్న నెట్లయినఁ గూడ వలయును గాన మీరు సమయోచిత మెఱింగి సంచరింపుడు.

[పునః ప్రవేశము ఉ త్రమశీలుడు కాంతలో]

దుద్య—

చ. చక్కనిచుక్క యీవికచ + సారసనేత్రి, యెవాని కాంతయో!
చుక్కలతేని భామినియో! + సూటిగ మారునికాంతయో! భళా!
నిక్కమెఱుంగలేనయితి + నీటునుఁ గోటును జూడఁ జి త్రమున్
జిక్కుల పాల్పడన్ పిదపఁ + జేసెడికార్యము తోచదాయెఁగా!

కాంతా! ఈయంగుళీయక మెవరిది?

కాంత—(తలవంచి) నాదియే.

దుడ్డు—మంచిది మిత్రులారా! ఈమె రాచకన్నెగా గన్నడు చున్నది. ఈమె యాస్థానము చుండడగదు. కావున యంతః పురంబునకుఁ గైకొనిరండు.

మిత్రుల—ఓ త్రమా, (కాంతామతితో నిష్క్రమింతురు)

దుడ్డు—ఓరీ ఇంక సీదారిని నీవు బొమ్ము.

ఉత్త—అయ్యో! ఇదెక్కడి న్యాయము? ధనమియ్యక నుంగర మీయకయు బొమ్మునుట?

దుడ్డు—ఇంక నాకడ నధికముగఁ బ్రేలకపోమ్ము?

ఉత్త—అట్లయిన నాయుంగర మొసంగుడు పోయెడ.

దుడ్డు—పోయెడవా లేదా? లేకున్న చెఱయం దుంచెడ ఎవడురా?

సేవ—(ప్రవేశించి) దేవా! సెలవు.

దుడ్డు—సీవీ దుష్టుని మన పురమునందుండకుండు నట్లావ లకు బారదోలుము.

ఉత్త—(తనలో) బౌరా! ఎంతన్యాయ పరిపాలనము? ఈ పట్టణమంతయు నిట్లనే యుండుఁగాఁబోలు!

సేవ—ఏమియో గొణుగుచుంటివి ఏమిది? ఇందుండి తరలి పొమ్ము.

ఉత్త—పోయెడఁగాని సేవకా! నీపేరేమి?

సేవ—నా పేరా! మహాసీచుడు.

ఉత్త—(తనలో) మంచినామధేయమే మీరాజునకు మీ రాజ్యమునకు పరిపాలనకుఁ దగియేయున్నది.

సేవ—అధికముగా బాగకపోయెడవా లేదా? (అని నెట్టును)

ఉత్త—(తనలో ఇంతటి మహాన్యాయ పరిపాలన మెందునుఁ గానము “వినాశకాలే విపరీతబుద్ధిః” యనునట్లు రాజులకు వినాశ కాల మాసన్నమైన విపరీతబుద్ధులు గల్గును. (నిష్క్రమించును)

దుర్బ—సేవకా! నీపనిమీద బొమ్మ. (సేవకడు నిష్క్రమించును) సేవక జాగ్రత్తగా నాయంతిపురమునకుఁ బంపియోకాంతతో ముఖము లనుభవించెదఁ గాక.

[నిష్క్రమించును యవనికజాదును]

ద్వితీయరంగము—అంతఃపురము

దుర్బ—తస్య! పలుకవేమి? నాపై యలుకా?

ఉ. శోసమదేలనే? యమిత + శోరికతో నిను వేడుచుంటి నం

తాపముఁ దీర్చిబ్రోవుమింక + తాళగఁజాల న మందయాన నా
ప్రాపుకుఁజేటవేమి? మధుఁ + రంబగు పల్కలుపల్కవేమి? నే
తాపముఁ జేసినాడనె? కృ + పామతి నన్గడతేర్చు వేగమే.

కాంతా—(నిరుత్తరయగును)

దుర్బ—కాంతా! యెంతపిలచినను బలుకవేమి? ఔను! మాటలతోఁ గార్యములగునా? సిన్నింకబలిమినిఁ బట్టుటయే యుచితము.

కాంతా—(తలవంచుకొని) అన్నా! నేనన్నోవిధములఁ బ్రతిమాలించుంటినే? కనికరములేదా? నీతోఁబుట్టువునని తెల్పితినే? ఇంక నీమాధ్యము వీడవే? కట్టా! యేమిగతి!

దుర్బ—గామామణీ! నన్నేల బ్రతిమాలెదవు? నీవు బ్రతిమాలినంతనే మిన్నకుండు ననుకొంటివా? అదికల్ల ఈదుర్బుద్ధి మహారాజు గుణగణంబు లెఱుగక మాటలాడెదవేమి?

కాంతా—అన్నాయని యెన్నోవిధముల బ్రతిమాలినను నీబుద్ధి మరల కున్నదే? నీవు క్షత్రియుండవుకావా? క్షత్రియధర్మము లెఱుంగవా? నీకుఁ దోఁబుట్టువులులేరా? నీభార్య నెవ్వడని నిర్బంధించ నీకు సమ్మతమగునా? ఇంక నీదుర్బుద్ధిమాని సన్మార్గము ననుసరింపుము.

దుర్బ—కలికి! నీవెన్ని విరసోక్తులాడినను సమ్మతమేకా!
నీవు నామధునంతాకముఁ దీర్చునంతచోకు నిన్ను విడవను.

కాంతా—ఓరి! నీరాజ్యమఁజూడఱు నిట్టివారలే యుండిరా
నీతి నుపదేశించువారిలులేరా? ఒకవేళ యుండినను వారి యుపదేశ
ము నీకు విషమయ మయ్యెనా?

మత్తకోకిల

దుర్బ—మాకు బానికి నోవ్వలేనిక + మాటలేటికి? మానిసి!

ధీరుడి దుర్బుద్ధియంచును + ధీమతిన్ ననుగూడుమీ

కాంతా—ధీరబుద్ధిగలార లన్యుల + స్త్రీల గోకుదురే? బళీ!

ఘోరపాపంబనుచు మదిలో + గొంకవేలర? మూర్ఖజా!

దుర్బ—పాపమెట్టిదో దెల్పువే మ్మదు + పాటలాధరి! వేగమే

గోపమేలను జాగుసేయక + కోర్కె దీర్చవె కామిసి!

కాంతా—పాపమెట్టిదో దెల్పువలెనా? + పాపుడోమరి నీవెనా

[పాపుడేరకు దవ్వనుండుము + బాడిగాదిది నీచుఁడా!

దుర్బ—కాంతామణి! పాపమనునది కలదా? పరాంగనలఁ గూడిన
బడువుపోవునా?

సీ. పరనాథులను గూడ + పాకాసుర విరోధి

సురగణంబుల యందు + పరువుచెడనె?

కాంతా—పరనారి యహల్య + భామఁగోరి యతండు

పడరాని యిక్కట్లు + బడఁగలేదె?

దుర్బ—తారితోఁగూడిన + తారాపతికి యేమి

లోపంబు గల్గెనే + లోలనేత్ర

కాంతా—తారితోఁగూడిన + తారేశుఁ గనలేదె

కళలు క్రమంబుగాఁ + దరిగియుంట

దుర్బ—రాధతో న్నేహంబు + రహిసల్పు శ్రీకృష్ణు

నాదిదేవుండని + యనఁగ లేదె?

దుర్బ—గీ. ఏలనీకథలెల్లను † చాలుచాలు

నాదు కోరికదీర్చవే † నళినయన!

కాంచ — చాలు చాలింక బుద్ధి నీ † కేల లేదో

అరయ నన్నోర నిడుముల † నండగలవు.

దుర్బ—మితారీ! నేనింక నిలువజాల. (అనిచెయ్యివట్టుకొన బోవును.)

[అనుబంధము 9].

కాంతా—(తనలో) వీరి బారినుండి యెటులయిన కపటో పాయంబుచేఁ దప్పించుకొనవలెను. (ప్ర) రాజా ! తొండరపడకుము.

దుర్బ—కామినీ ! ఏమిది. తెలియబల్కుము !

కాంతా—తెల్పుటకుఁ గొంచెము సందియముగల్గి నోరాడుట లేదు.

దుర్బ—సందియ మక్కఱలేదు సర్వంబు దెల్పుము.

కాంతా—నే నంతకాలము నుండియో నిట్లుగా ద్రిష్టురు చుంటిని.

దుర్బ—ఎందులకు ?

కాంతా—నామదికి నచ్చిన పురుషుఁ డెందు దొరకునాయని

దుర్బ—నీమదికి నే నచ్చియుండలేదా ?

కాంతా—ఆ నచ్చకేమి !

దుర్బ—నచ్చియేయుంటినిగదా ! ఏల నింత రాధాంతము జరిపితివి.

కాంతా—నాయెడ నెంత యనురాగము కలదోయని జరిపితి.

దుర్బ—ఎంతమాట ! లేకేమి నీపెట్లానరింపుచున్న నట్లాన రింపనా !

కాంతా—అట్లయిన నిన్నే వరించితిని.

దుర్బ—ముమ్మాటికి నిజమే ?

కాంతా—ఊ! అందుకే మరి వచ్చినది.

దుర్బ—అటులైన జాలమేల? రమ్మ యంతిపురంబునకు.

కాంతా—(తనలా) ఎట్లయిన వీనిని నమ్మించి యావలకు దాటవలెను. (ప్ర) పిచ్చిరాజా! అప్పుడే యంతిపురంబునకా! ఇల్లలికి ముగ్గు పెట్టినమాత్రమున పండుగ వచ్చునా?

దుర్బ—ఇంకేమి యాటంకము గలదో నుడువరాదా ?

కాంతా—నీజేమియుఁ గోరి దెల్పుచుంటిని. నీవంగీకరించిన నీకుఁ దక్కుదును.

దుర్బ—నాజేమియుఁ గోరియే దెల్పుచుంటివా ?

కాంతా—ఊ! అదేమరి.

దుర్బ—ఎన జాగేల? శీఘ్రముగఁ దెల్పుము.

కాంతా—వినుము. నాకోక వ్రతము కలదు.

దుర్బ—అది నాకడనే తీర్చుకొనరాదా ?

కాంతా—అది తీర్చిన నీకోర్కెయే దీరగలదు

దుర్బ—ఏమది తెల్పుము.

కాంతా—అది గౌరీవ్రతము

గుర్బ—అవ్రతమున కేమికావలయును ?

కాంతా—అందులకా! లెక్కలేని ధనవ్యయము కాగలదు.

దుర్బ—అందులకు నాకు సమ్యతమే యగు, ఇంతియేగదా ? మరేమియు లేదుగదా?

కాంతా—లేకేమి! మఱొకటి పెద్దనియమమే కలదు.

దుర్బ—అంత పెద్దనియమమేమి? అదియఁదెల్పుము.

కాంతా—వినుము నాకోక పౌధము నిర్మింపవలయును. అందు నాకాదుమానముల నాదుదినంబులు గౌరిని నే పూజించవలయును అందుల కనేక దానము లొనర్పవలయును. అందుకుఁ దగిన ధనము వలయునవుడెల్లఁ బంపుచుండవలెను.

దుర్బ—

గీ. ఇంతకాలము గడువీయె యెట్టులోర్తు ?

కొద్దికాలంబుగా మార్పు యెంతకయున్న

నేను జీవితుననుమాట యెంతి వేడ్క

మదిని యోజించుకొనుమింక యెంతగమన !

అబ్బా ! ఆరుమాసముల యాడుకోజాలే ? అంతవరకు నేను నిలువగలనా ? పోనిమ్మా, ఆరుమాసములు వీడి యాడుదినములే చేయరాదా ?

కాంతా—అట్లానర్చుటకు వలనుపడదు తోలుత, నీయట్టి పురుషశ్రేష్ఠుడను, రాజకులాభరణమును దొరకునాయని యట్లా నర్చితిని కాని నీ వింత శీఘ్రముగ నాకుఁజిక్కుదువని కలంచనైతి. అయ్యో ! ఏమి నాబుద్ధిమాండ్యము అప్పుడు నాకింతజ్ఞానముండిన యిట్లానర్చునగదా ?

దుర్బ—ఎట్లో ప్రణామ నిల్చుకొందునులే.

కాంతా—మరొకటి మరచితిని.

దుర్బ—ఏమది ?

కాంతా—నావ్రతము సమాప్తమగునఱకును నీవు కాని నీ సేవకులు గాని నావ్రతాలయముకడకు రావలనుపడదు.

దుర్బ—అయ్యో ! ఏమిది నిన్నుం జూచియైనఁ బ్రాణములు నిల్చుకొండమనుకొంటినే !

కాంతా—నీరూపము నాకన్నుల కగుపడరాదు. నీశబ్దమునా చెవుల బడరాదు. అట్లుగాక తప్పిచరించితివేని శిరమువేలువ్రయ్యలై చత్తువు. (కొంచెమగి) అయ్యో ! రాజా ! నీవు చచ్చిన నాకింక దిక్కెవ్వరు ? ముందు నాగతి యెట్లున్నదోదా ? నీక్షేమమును నా సౌఖ్యమును గూర్చి వ్రాసితిని.

దుర్బ—ఓహో ! నాక్షేమమునుగూర్చియే సర్వము చాపకఁ జెప్పితివా ?

కాంతా—ఊరి అందుకేమిది

దుడ్చు—అటులైన రమ్మ పోవుచును (పోయినట్లును)

కాంతా—దూరముగా ముందు నీవు సాగుము.

దుడ్చు—రమ్మ (మూడ పోవును)

కాంతా—(పెంటబోవును) (చివరికి జారును.)

తృతీయరంగము - కాంచనమాల సౌధము

[ప్రవేశము—కాంచనమాల]

కాంచ—అహా ! మోహమెంతపాడుది ? తన శరీరము తన నెఱుంగకుండఁ జేయునుగదా ? నా యందచందములఁజూచి రాజాధి రాజగు ప్రతాపసేనుఁడు నన్నుఁగూడి ధనమెల్లఁ గొల్లవెట్టినాఁడు ఒక్కధనమేమి ! రాజ్యమంతయుఁ గోల్పోయి తుదకు నిలువ నీడలేక గుడువఁగూడులేక హాహారవమెత్తి చరించుచుండె బౌరా ! వార కాంతపొందెంత ధనాధిపునైనను ధనహీనునిగఁజేసి పడరాని శ్రమలఁ బాలొనరించునుగదా ! ప్రతాపసేనా ! నీవు నాచెంతకుఁ జేరునపు డెంత గౌరవముగనుంటివి ? పిమ్మట నాకు దానుఁడవై పెద్దల వాక్యముల వినక రాజ్యమును, భార్యను, గోల్పోయితివే ! ఇందులకు నేనేగదా కారణము ? ఛీ ! నేనెంత పాపురాలను ? ఓ ప్రతాపసేనా !

సీ. నారూపమును జూచి * నన్ను వీడకఁగదా ?

గురునాజ్ఞ మీరుచుఁ * గులికినావు

నారూపనముఁ జూచి * నమ్మివచ్చియెగదా ?

భార్యను గానకుఁ * బురిపినావు

తుచ్చసుఖంబుచుఁ * దోచకుండుటఁగదా ?

కులగౌరవము మంటఁ * గలిపినావు

సృత్యగీతములను * నిత్యంబు వినిగదా

మేనుమఱచి నీవు * మెలఁగినావు

గీ. రాజ్యపాలన మంతయు † రగులబెట్టి
ప్రజల సౌఖ్యంబు లన్నిటి † బాడుజేసి
నాడు చెంతకుఁ జేరి నక † నమ్మిరావు
వెలవెలంపులతో బోలడు † వెనెలుగాజె.

నే వగవనేల! బుద్ధిహీనులై విటకాంక్ష నూగుమ్మముల దరి
జేరి మమ్ము ప్రార్థింప మేమేమి నేయగలము? అంతయు విలులదే
లోపము మేము వారల ప్రార్థించితిమా? మాగృహంబు లలంకరించు
మంటినూ? తల్లిదండ్రులమాటలు సరకుజేయక సోమదృతై చదువు
సంధ్యలమాని త్రాగుబోతులై మావాడఁజేరి సర్వముఁ గోల్పోవు
చుండిరి. ఇందులకు మేమేమి నేయగలము? మా దేమిలోపము!
(నిష్క్రమించును)

[ప్రవేశము—ప్రతాపసేనుఁడు ఒకవైపుచుండి]

ప్రతా—బా! కాంచనమాలా! ఎంతజేసితివె!

ఉ. కూడును నీళ్ళు తేకఁ గను † కూరికి నేటికి మూడునాళ్ళు నే
బాడనుబోదు వేళ్ళనిట † సాదము కొంచెము బెట్టుచుంచు నే
వేడెద నిప్పుడాసఖయ † వేయదెబోనము పొట్టనిండ! మో
మాడకఁబోదు పూర్వ విధి † మాచితితో మఱి సానియింటికిన్.

అహ! సర్వమును కాంచనమాలకు ధారవోసితి అన్నపానీ
యంబులకు దూరమైతి. కులాంగనను గోల్పోయితి బంధుజనంబులకుఁ
బగవాడనైతి. ప్రజలకు తృణప్రాయుడనైతి కట్టా! తుదకు నేను
మూఁడు దినంబులనుండియు నింతకూడు దొరకక తృద్వాధచే మిగుల
కృశించి పూర్వ పరిచితురాలగు నా కాంచనమాలయయిన యింత
కబళముఁ బెట్టకుండునాయని నమ్మివచ్చితి ఆమెయు నేమనునో! ఏమి
నాపెట్టి! కాలము దీరినను ధనహీనత సమయమునను, స్నేహితృ
లుందురా? గౌరవముండునా? తుదకుఁ గడగాతివాడు సైతము తన

కన్న హీనునిగఁ జూచును. ఇంతయేల! కాంచనమాలను బిలచెడఁ
గాక. (తలుపు తట్టుచు) కాంచనమాలా!

[ప్రవేశము—కాంచనమాల ఒక వైపునుండి]

ఎవ్వడవు నీవు? కాంచనమాలాయని ఖండితముగఁ బిలుచు
చుంటివి? నీవెవ్వడవు?

ప్ర—కాంచనమాలా! యింతలోనే మఱచితివా?

కాంచ—ఎవండవో యెరుంగము ఆవలకుఁ బొమ్ము.

ప్రతా—కాంచనమాలా! మనవి.

గీ. కూడుఁదిని నేటికిని నేను † మూఁడునాళ్ళు

లెందు దొరుకకఁ గబళింబు † నిందుజేరి

వేడుచుంటిని పట్టెడు † వేయవమ్మ

మానినీమణి! కాంచన † మాల! నాకు.

కాంచనమాలా! 'ప్రాణములు పోవుచున్నవి. ఇంత ప్రసాద
మొనఁగితి వేని దానినోట నిడుకొని పోయెదను. పూర్వస్నేహమైన
దలంపుమా.

కాంచ—బుద్ధిహీనుడా! నీవు నాకు స్నేహితుడవా? నోరు
మూసికొనుము. ఈతూరిట్లు భాషించిన తగిన బుద్ధిజెప్పెద పొమ్ము
సాడములేదు గీడములేదు. (అని లోనికిఁ బోవుచు)

ప్రతా—ఆహా! ప్రతాపనేనుని కీవేశ్యాన్నేహమువలన నట్టి
గతి కలిగినది! తుదకు నొక్క మెతుకైన దొరుకక యుద్బాధచే
ప్రాణములు వీడవలసెనే! హా! దైవమా! ఎంత నిర్భాగ్యుడ!

నీ. తండ్రి తద్దినమైనఁ † దలఁచక మదిలోన

వెలకాంత చంగట † మెలగినాడ

భార్య సౌందర్యంబు † భావమందెంచక

వేశ్యకాంతకుఁ జిక్కి † వెలసినాడ

కులగౌరవము నుత † గోల్పోవు పెరుగక
 భోగ కాంతకు సేవ † బూనిపాడ
 రాజ్యమందుఁ బ్రజల † రాముడు లరియక
 పక్ష్యాంగనగృహాన † బండినాడ
 గీ యింతకును బుద్ధిలేక రో † కాంత చెంత
 జేరి నేనిట్టి కష్టముల్ † దీరిపోవ
 కుండునట్లుగఁ జేసుక † మండినాడ
 వేశ్యలను గూడు వారి కీ † వెతలె గతిగ ?

ఓ భారతీయలారా! సోదరులగు నోవిటులారా! ఇదియంతయు
 నా యనుభవముచే నుగ్గడింపుచుంటి.

సీ. ధనమంతయును లాగి † తన సేవకునిఁజేయు
 వెలకాంత పొందింక † వలదు వలదు
 రాజ్యమంతయు మాపె † రాజస మెడఁబాపె
 వెలకాంత పొందింక † వలదు వలదు
 పట్టడన్నమ దెందు † పుట్టకుండఁగఁజేసె
 వెలకాంత పొందింక † వలదు వలదు
 సన్యాసి వేషంబు † సన్యాయుముగవేసె
 వెలకాంత పొందింక † వలదు వలదు

గీ. వేశ్యకాంతను గూడ నీ † వెతలు నాకు
 వచ్చిచేరెను గటకటా! † నిశ్చయముగ
 మగుగధనులార ! భారత † శూరులార
 పోకుండింకను వేశ్యల † పొందుకొఱకు.

మఱియు,

మ. వెలకాంతల్ గపటంపుఁద్రేమ నహహ! † వేల్ వేలు ద్రవ్యంబు
 లియ్యిల బెన్నెసియులారి భిక్షకుని గా † సింఁతైన లేకుండఁగన్

యిలుపాకిండ్లను నమ్మజేసు రకటా! ఓ స్త్రీ! మహానూరుతా
 వెలయాండ్రన్ గలియంక బోకుడనుచున్ జేసోళ్ళ బ్రాధించెదన్
 6. గానకళాదులక గనియన్ కామము నెత్తికియెక్కి యెక్కుడౌ
 మానము నుంటగల్గి మతి ఓ మాదుడనై జరియించినాడ యా
 మానిని వేశ్యకాంత యాను ఓ మానమాతేకను జేసె భిక్షకున్
 మానిని రాజ్యలక్ష్మీ! పిడు ఓ మానిని! గోల్పడినాడదైవమా!
 7. చిచ్చుకొంపకు నిడికొని చింతనొండ
 ఫలముగల్గునె? పుడమిలో ఓ భవ్యలార!
 కల్గె యుంపుడుక త్రిచేఁ గప్పము లిటు
 మీరలైనను సద్బుద్ధి మెలగుడింక.

సర్వముఁ గోల్పోయిన నేనెంత నీతిజెప్పినను నేమిలాభము?
 తొలుత నాగురుఁడు నాకెంతయో నీతిబోధించలేదా? నే నద్దాని
 వింటినా? పాప మాగురూత్తమునిసైతము ప్రల్లదంబుల బల్కినది
 వేశ్యమాటలు వినియేగదా? రాజ్యమందుఁగూడ నిల్వనీయకఁ బర
 దేశములకుఁ బారదోలిన గురుద్రోహివగు నాకిదియే శిక్ష (అనుబం
 ధము 10) నేనింక నాప్రాణకాంతయగు కాంతామతిని గాంతార
 మందు నెమరుచు ఈపేషమునఁ దిరిగెదగాక (అని నిష్క్రమించును)

[పునఃప్రవేశము — కాంచనమాల]

ఎట్టిపండితు నైనను, నెట్టివీరు నైనను, నెట్టిభవికు నైనను, మో
 హము పడదాసునిగఁ జేయునుగదా? ఆహా! మోహమెంత చెడ్డది?
 ఈపుడమియందు వా గాంగనల కలమువంటి నీచకలమును వారివృత్తి
 యంత నీచవృత్తియు నేకులనుండునులేదు. దైవముమమ్మును ఒక్కరి
 కేగృహిణులగాఁజేయక పలువురికేలఁ జేయవలెను! ఇట్టి మావారాం
 గని లెండఱనో జోగులజేసి పడరాని నిండల పాల్పడుచుండిరి. పిత్ర
 రితములగు మడిమాన్యములమ్మి మాకొసంగుమని వేశ్యలు విటులను
 బాధించిరా! మా లోపమేమున్నది? ఇప్పుడు మా వేశ్యకులమందు

గూడ సంఘములస్థాపించి వ్యభిచారవృత్తి బారచ్రోలవలయునని పాటుబడుచుండిరి. చాలవఱకు సంఘ మభివృద్ధిలోనే యున్నది. వ్యభిచారమన్న మాకులమందున నేగాని మరియేకులమందు లేకుండ, ఇప్పుడన్న సర్వకులములయఁ దును గలదు. శ్రీమంతలు, సైతమిదే చేయుచుండిరి. వారికిఁ గట్టబట్టయుఁ దిన మెతుకును లేదా! ఓభారతీయ సోదరీమణులారా ! వార కాంతలారా ! నామనవి వినుడు,

నీ, అశనమ్ము దొరకక † వెనమానమును నమ్ము
కాలంబు గడపెడి † కాంతలార ?

అర్థముమహాపై † యాశంజెందుచునుండి
పడులకూటమిఁగోరు † పడతులార ?

తుచ్చసుఖముఁగోరి † దోష మెంచకవిటు
లనుగూడి నుఖయించు † లలనలార ?

రోగితోనైనను † భోగింప నీసును
సుం తేని బొందని † సుడతులార ?

గీ. పాపభూయిష్టమైన యీ † పాడువృత్తి
విడిచి పెట్టుదురంచు నే † నేయిగతుల
వేడుచుంటిని ప్రియులార ! † వెలఁదులార !
భరతభవులార ! మణులార † భామలార !

ఇట్టి వ్యభిచార వృత్తివలననే యంటువ్యాధులచే క్షీణించి
తుదకు సంతాన హీనులగుటకుఁ గూడ కారణము మఱియు,

నీ, కులకాంతలను బాసి † కులధర్మముల రోసి
సానిపంచలఁ జేరు † చవటలార !

పిన్న పిద్దలటంచు † నెన్నకమదిలోనఁ
బణ్యాంగనలఁగూడు † పావులార !

పూర్వాష్టతములెల్ల † పూజ్యంబుగాఁజేసి
రోగమ్ముచేఁ జెడు † జోగులార !

ధనధాన్యములుఁ జెల్ల † దాన్యవృత్తినిబూని
జీవనమొనరించు † చెడుగులార !

గీ. వలదు వ్యభిచార వృత్తిచే † గలుగు నఘంబు
వేశ్యకాంత భోగంబుచే † వెతలు గలుగు
మానుడిదియని మొక్కెద † మాన్యలార !
సుగుణధనులార ! భారత † శూరులార !

వ్యభిచార వృత్తిచే నఘంబు గలుగుననియు, యశంబు పోవు
ననియు గనాతన ధర్మములు బోధించుటలేదా ? అందు వేశ్యా
సంపర్కముచే గలుగు నష్ట కష్టములు కనులారఁ జూచితిరిగదా ?
ఇంక వేశ్యలఁగోరక పారి స్నేహముఁ చేయుకుందురుగాకయని వేవిధ
ములఁ బ్రార్థించెద.

[అనుబంధము 11]

(నిష్క్రమించును, యవనికజారును.)

చతుర్థరంగము.

ప్రదేశము—అడవి.

[ప్రవేశము—ప్రతాపసేనుఁడు విషాదమున]

[అనుబంధము 12]

ప్రతా—అయ్యో ! ఎంతఘోరము ? ఎంతదుండగము ? ఎంత
పాపము ? ఎంతతాపము ? కులకాంతను ఘోరాటవుల పాలొనర్చిన
మహాపాపుడ, నీచుడ, కట్టా ! నన్నియధోగతిపాలొనర్చినదిదురాత్ము
రాలగు కాంచనమాల గాదా ! నాకాదుర్జాతి స్నేహంబుఁగల్గకున్న
నియ్యగచాట్లు రాకుండునేమో ? మోహంధకారమున మున్ని భార్య
మోముంబాడక దాని మాటలే వేదాక్షరంబులని నమ్మిన నాకింత
యోగము సంభవించినది, కట్టా ! నాముద్దుగుమ్మనదిసి ముచ్చటింప

నిచ్చినదిగాదు. అంతయు మహాగారడఁ జేసినది—మాయ యొనర్చి
నది—మనిబూసినది. రాజ్యద్రష్టుని జేసినది—అన్న పానీయంబులు
లేక యల్లాడునటులొనర్చినది—తుడకీసర్వాసి వేషము పేయించినది—
అహ! కులనూ; నిన్ను వర్ణింప నేకవికిందగును? కవుల కలమునకు
గూడ నెదురైతివే?—లోకులకు లోకమును నీ స్వాధీన మొనర్చు
కొంటివే?—ఓరా! కాంచనమాలా! ఎంతజేసితివే? నీమోహ
రజ్జువుచే నన్ను బంధింకృతునిగఁజేసి న న్నెల్లవిధముల సర్వాసిజేసితివి
గదా? కులటా! నీయాజ్ఞామీరక కులగురువును దేశద్రష్టునిజేసి
తత్ఫలమందుచుంటివి. ఓ ప్రాణక్రియా! కాంతామతీ? నీవెదేగి
యుంటివి? అయ్యో! ఈ ఘోరారణ్యమున నే క్రూరమగంబుల
వాతంబడితివో యెటుంగఁజాల లేక ప్రాణకాంతునిచే నిరాకరింపఁ
బడిన నేనుండిన నేమి లేకుండిన నేమియని యసూయచే నెందైన
ప్రాణములుఁ గోల్పోతివో, నాకెవ్వరు దెచ్చి నన్నూరడింతుడు?
నీసుందరవదనారవిందము న్నాంచు భాగ్య మబ్బునా? అదియొకల్ల.
అయ్యో! ప్రాణేశ్వరీ! నీపాలింట దిక్కుమాలినవేశ్య మహామారి
యయ్యెనే! నేను నిన్ను సగౌరవముగఁ జూచి ప్రేమించిన నీకే కడ
గండ్లు రాకుండునుగదా? అవేశ్యలో నేనున్నది? నిక్కముగ నీపాలి
మారిని నేనేయైతిని.

నీ. ఎన్నడు నాయుంతిఁ ? గన్నడమ్ములగాంచి

సుంతసంబున నుండఁ ? జాలువాడ ?

నెన్నడునాకాంతి ? నెలమిమీరఁగఁగాంచి

ముచ్చటలాడుచు ? మునియివాడ ?

నెన్నడు నాస్తియ ? నన్నెచిన్నలుఁగాంచి

విగి కొగిటను నెపుడు ? బెనగువాడ

నెన్నడు నారాశి ? కున్న సొగసుగాంచి

ప్రాణ మిదంచని ? ప్రబలువాడ

గీ. నన్నుజెంకనా దైవము ? నమ్మ నాటి
ప్రాప్తుఁడేరిచి పౌఖ్యము ? జాగరణము
గలగటా! ఎట్టి పుణ్యము గలగనానా!
లేదు యీడన్మ కిగఁగిరియి ? లేదు లేదు.

దైవమా! ఇంత నేనేమి చేయుదును ? నురాత్మఁడనగునన్ను
గూడుటచేగదా నాపురఁధ్రికిట్టి యిడుమలు అయ్యె! కాంతామతీ!
కాంతామతీ! ననువ కాల్గడకున్నవి.

[ప్రవేశము—దూర్వానుడు]

ఈతఁ డెవ్వఁడైయుండును ? ప్రియకాంతా వియోగముచే
నిపాదమందుచున్నాను, విచారించెద ఓయీ! నీవెవ్వడవు?

ప్రతా—తాబసేంద్రా! పంపనములు.

దూర్వా—శుభమగుగాఁక నీవెవ్వడవు? విపాదముల ?

ప్రతా—అయ్యో! లొలుల నేనెవ్వఁడనైన నేమి ? నేటికి
సన్యాసిని.

దూర్వా—ఓయీ! కుండకుము, నీచరిత్రయంతయు విశదీక
రింపుము.

ప్రతా—మానిచంద్రమా! నేను ప్రతాపసేనుడను భూర
మణుడను, వేశ్యాన్నేహముచే సర్వముఁగోల్పోయి యీ వేషము
ధరించి వేశ్యమాటలు నమ్మి కులకాంతను కానల బారఁదొలిన
నీచాత్మఁడను. నన్ననుగ్రహింపుము. (పాదములపై బడును.)

దూర్వా—(పైకిజూచి) వత్సా! లెమ్ము, ప్రతాపసేనా!

తే. గీ. నీ సపస్తారమతయు + నమ్మిడనర
దివ్యదృష్టిఁ గనుఁగొంటి + దిగులువిడు
నీకొఱకు నాపతివ్రత + నమ్మిలోడ
గారిపూజలచే బ్రాద్దు + గడుపుచుండె,

ఓయీ! చింతలుడుగుము నొలుగెకాలమున నీభార్యంగలియ
గలవు.

ప్రతా—మహాత్మా! నువ్వెట్లుకలుదని వాస్తవమందవు. నా
యెడగడనొల నా ప్రాణేశ్వరి యెదుట నెలసినట్టివెన.

మార్వా—ఓయీ! ప్రతాసేనా!

నే. గీ. నాల్గయోజనముల దవ్వు + నంగలదది
భూరిపాతకపుర మంద్రు + బుధులు సతత
మందునున్నది నీ కాంత + నరమబొమ్మ
సర్వమచ్చటఁ దెలియు నా + సాధ్యవలన.
నాకనుష్ఠానమునకుఁ గాలమైనది, నేనేగెద. (పోవ)

ప్రతా—(అడ్డగించి) అయ్యా! నా కాంత జీవములతో
నున్నదా!

మార్వా—ఓయీ! ఏమినిపెట్టి పోయి కనుగొనరాదా?

ప్రతా—అయ్యా! ఆపురమునకు మార్గమెయ్యది?

మార్వా—(కోపమున) ఏమీ మార్గమెరుగవా! తొలుత
వేశ్యనుంచుకొను మార్గమెప్పుడు బోధించి? ధనమనాంధకారమున
సకార్యము లాచరించిన ద్రోహివి. ఛీ! ఏమోముంజూడ దురితమ
గును నీదారి నీవుపొమ్ము. (విష్కమించును)

ప్రతా—కట్టా! ఈమానిచంద్రుడు నామదికి మఱితమంట
తగిల్చి పోయెనే? ఆ మహాపాతకపుర మెందుగలదో, యెట్లెగవలెనో
యెదుంగనైతినే? హా! విధి! తుదకు నన్నెట్టిబాబులఁ బెట్టితివి?
మునిపుంగవుడు నాప్రాణేశ్వరివార్త పూర్ణముగ నెఱిగింపకపోయెనే?
మాదుబల్కు నాపై తనకోపాన్నివి బరపి తనదారిని తానేగెనే?
అయ్యా! ఇంకేమిదిక్కు? ప్రాణేశ్వరీ! మహాపాతక పురమందుంటివా!
ఎట్టికడగండ్లఁ బడుచుంటివో? నీయెడ నేనెంత ద్రోహముసర్పితిని?
ఎంతదుండగము గావించితిని—ప్రియా! నీ దివ్యమందరాకారము

మహాపాతక పురమండలవా? ఇదే నీ సాతర్పవమునకు వచ్చుచు
న్నాడవా! దైవమా! ఏమిచాగని!

క. వెలకాంత పలక నిన్విధి

గులకాంతను గోవిందా! నీ సూటికి కన్నె

పలుకాముల బడనాడెను

గలనైన నిబాదునంచు కట్టా! యెఱుంగన్.

(నిష్క్రమించును)

(యవనికబాదును)

పంచమరంగము—కాంతామతి సౌధము

[ప్రవేశము—కాంతామతి సౌధమందాసీనయై]

(అనుబంధము 13)

అహ! దుష్టండగు యాదుర్బద్ధిరాజు చేడికి నేటి కారు
మాసములైనది. తొలుతి వానితో నాడుమాసముల నారురోజులు
గారీవ్రతము నేయవలయునని యాతని సమాధాన పరచితిని, కట్టా!
నేటి కారుమాసములు గతించె నింక నాచుదినములే గడువుగలదు.
ఈవచ్చాసములనుండి యనేకు లీ వ్రతదాసముల కొరకు భుక్తము
నకును, నేత్రోత్పవముగఁ దిలకించుటకును లెక్కకు మిక్కిటంబుగ
వచ్చుచుండిరి. కాని అందు నాప్రాణకాంతుని యాగమనము లేద
య్యో! దైవమా! ఆరుమాసములనుండి రాని నాప్రాణేశ్వరుఁ
డీయారుదినములలో వచ్చి నన్నుఁ గాపాడునా! అసంభవము, నాథా!

[ప్రవేశము—ప్రతాపసేనుడు]

(అనుబంధము 14)

హా! కాంతామతీ! నేనెంత పాపుడ. కనుక నే నాకిగతి
గలిగినది.

కాంతా—(తనలో) ఈమహానుభావుని బాడ నా ప్రియకాం
తుని పోల్చిగానుండె, అయ్యో నాకంతటిభాగ్యము కల్గునా! ఒక

రినిబోలి మరియొకడు డా? ఐన నీయొక సమాచార మేదియో తెలిసికొనియెడ. (ప్ర) అయ్యా! మీరత్యర్థో యెటుంగ. కాంతా మతి కాంతామతి యేది దాని చురుగుదల? ఆమెకును మీకును నేమైన బాంధవ్యముండరా? తెల్పుడు?

ప్రతా—సహితా! నీవెవ్వరో బా? నో నేనెటుంగ. నా ప్రియకాంతకొఱకై వసములు ప్రసన్నులముడ, నందు దూర్వార మహాముని నన్నుంగని నావృత్తాంతముల నాల్పించి “ఓయీ నీభార్య మహాపాతక పురమున వ్రతము సేయుచున్నది. అని నుడువ నేనీ పట్టణముజేరి వెదకివెదకి జేనారితిని. నాకాంతజాడ తెలియదయ్యె శరీరమలయుటచేత యీతిక్ష్ణపై శయనించి యెల్లి వెదకుదమని నిందు జేరితిని? ఇదియ నావృత్తాంతము.

కాంతా—(స్వ) ఇదంతయు నావిషయమైన చరిత్రవలెనే యున్నది. ఐన నడగి తెలిసికొనియెడ. (ప్ర) మహాత్మా! నీభార్య యేకారణమున నడవుల పాలయ్యెనో తెల్పవేడెడ.

నీ సమాచారము

ప్రతా—నీ. కాంచనమాల రో + కాంతయింటికి జేరి
జెప్పినట్లులే నే + జేసినాడ

కాంతా—అయ్యా! యెంత మోహమున బడితిరి? అట్లు సేయడగునా? అపైని?

ప్రతా—పరిణయంబును లేక + బ్రహ్మచారిగనుండఁ
గూడదటంచని + గురుడు పల్కి

కాంతా—అహ! ఆతడెంత పుణ్యాత్ముడు!

ప్రతా—బలవంతముగ నాకు + బరిణయంబొనరింప
గారాగ్యహమున నా + కాంతనిడితి

కాంతా—పాపమా కాంత. నట్టికష్టముల పాలుకావించిరి? వెన?

ప్రతా—అంధురాలని విని యాచెల్లెజూడక
కానకంపితయ్యట్టి య కలుషమతిని

కాంతా—(స్వ) దైవమా! అంశయు నాచరిత్రమే గదా!
పిమ్మట నేమి జరిగెనో? (ప్ర) తడవదాత?

ప్రతా—నారాజ్య ధనధాన్య య మారాసు గ్రహియింప
సర్వము శూన్యమై య జరుగఁబడియె

కాంతా—(స్వ) కట్టా! ఎంత దురవస్థ (ప్ర) అటుపిమ్మట?

ప్రతా—కూడు నీళ్ళకు వాచి య వేడఁబోవగ నది
జేరనీయకఁ గొట్టెఁ య జెప్ప నేల

కాంతా—(స్వ) హా! దైవమా! తుదకెట్టిగతిఁ గల్పించితివి.
(ప్రకాశముగ) పిమ్మట,

ప్రతా—గీ, అంతకానకు వచ్చి నా య కాంత యెందు
నున్నదంచును వెదకుచు య నున్న నన్నుఁ
గాంచి దుర్వాసుఁడన్మృసి య కనికంమునఁ
దెల్పిపోయెను సకలంబుఁ య గేటపడఁగ.

అంత నగరముఁ బ్రవేశించి నాప్రియ కాంత వెదకుచుంటిని.

కాంతా—మహాత్మా!

గీ, మిమ్ము విడనాడి వనములోఁ య మెలఁగి పడవ
వైశ్యుచేఁ జిక్కి వానిని య వడలుకొని
మూర్ఖుడైనట్టి యీరాజు య మ్రోలఁబడియుఁ
గుండుచుంటిని మీకునై య డెండమందు.

“ప్రాణేశ్వరా! తొలుత మీరు చెప్పిన నిర్భాగ్యురాలగు కాంతా
మతి యిదియె నాథా! వినుము ఈదుర్బుద్ధి జారినుండి తప్పించుకొన
నావశ్యముగాక యీదురాత్మముల యీదు దినములు నాకు గౌరీ
వ్రతముగలదు. అపైన నీయిష్టము” అని నుడివి నాపాతివ్రత్యమును
జూపాడుకొని యీయాదురాత్మములనుండి మీకొత్తై చూచుచుం

టిని. నేటికాదు దినములు నడుపుగలదు. ఇంకమీదవచ్చుట కల్ల యని దుఃఖించుచుంటిని. నాపుణ్యవశముచే నేడు మిమ్ముదిలకించు భాగ్య ముబ్బినందుకు సంతసించితిని.

ప్రతా—అయ్యో! కాంతామతీ! నీవీ నిర్బంధమునుండి దాటుపెట్టు! నన్నుగూడపెట్టు!

కాంతా—ప్రాణేశ్వరా! నేనొక్కటి దెల్పెడ వినుడు నేటి నిశీధమున నిశ్రీణీసహాయమున నేమిచెంతకుఁ జేరెడకావున మీరిందే శయనింపుడు మానము ధరింపుడు ఈజాడ దుష్టబుద్ధికిం దెలిసిన కార్యభంగము కాఁగలదు. ఇంక శయనింపుడు.

ప్రతా—ప్రాణేశ్వరీ! మరచెడవేమో!

కాంతా—ప్రాణేశ్వరా! మీకొక కెదురుచూచుచున్న నేను మఱతునా! ఇంక నిదురింతునా!

ప్రతా—(శయనించును)

కాంతా—(శ్వ) నేటికి నానోముఖమైనది. నాప్రతము ధన్యత నొందినది. నేగృతార్థురాలనైతి. పరులకంటఁబడకుండ నీ యర్థరాత్రి యిందుండి నా నాధునిగూడి మార్గముఁ బట్టెదగాఁక.

[ప్రవేశము దొంగ]

ఇయ్యాలకి మూడురోజులనుంచి యేడదిరిగినా యాంలేదు. కారణం యేందో తెల్లు అన్నంపున్నం యేయెరుగ అంకాళమ్మను పోలేరమ్మను, గంగాలమ్మను, మాలచ్చమమ్మను, అంకమ్మను, మరిగలై పోతరాజును అండటికి మొక్కేవత్తుండాను. నేను మొబ్బేట కొచ్చి యన్నడిట్టా వూరకేమోలేదబ్బా! యీ మూడురోజులనుంచి ఓరిమొగం సూత్తుండానోగాని మొబ్బేట దొరకటంలేదు. అసలు నేను దొంగల్లో మొనగోన్నీ నేపుట్టినగడియే అనుచుంటిది. మిట్ట నుద్దేల జాంపొద్దు కాడ పొద్దుగూకేల, జాంపొద్దుపోయి మరిగలైఅడ్డ

రేత్తి కాడనిద్దరమత్తులో అనూనూడుపుట్టేను, ఆమాననాడుపుడితేనే
యీబుద్ధి. అప్పుతోడు ఇయ్యాలి. ద్వేషించియేడుకోని మొబ్బేటకల్తా

కీర్తన

గంగానమ్మా ! పో నీరమ్మ ! కలకచ్చిన్ గావుమమ్మ ||గం||
ఆడుకాళ్ళా నీవమిప్పుడె యిరులుగాను బలియనిత్రా
ఊరియున్నా కల్లుదెచ్చి వారపోతు పల్లినో !
వొంగివొంగి కన్నమేచి బడుచుకొత్తా చొమ్మలన్నీ
దొంగతనానికిదుల్తా, తోడురాదుశ్రీలో ! ||గం||

ఇంకాపోతా, ఈమేడకే కన్నమేత్తా (పోవుచు ప్రతాపనేనుని
జూచి) ఈదోదో పండుచుండాడు, ఈడికాక యేకన్నా ఆశపాటు
నూనుకుందాము. (నిత్తివైగుడ్డదీసి నిచ్చిచూచి) ఛీ ! యదవ
నాయలా ! అంతా నిసిగంటే ? (చూచి) ఓరికాలో యీదోదో
సన్నాసాడు, ఛీ ! యీడిమొగం నూడకూడను దరిద్రవెదవ యీ
మేడకియ్యాల బొక్కెడతా. (కన్నంచేసి అందు కాలుపెట్టును తేలు
కుట్టును.)

కీర్తన

తేలుగుట్టింది, అబ్బో తేలుగుట్టింది నల్లతేలుగుట్టింది. ఆహా తేలు
గుట్టింది. తేలుపాడుగాను బాగా కాలికిగుట్టింది అబ్బో-నల్లతేలు
గుట్టింది. నల్లతేలుగుట్టింది॥

వజ్రమేళనేనులేపి వచ్చానోడుగాను - తేలుగుట్టింది.

అబ్బో తేలుగుట్టింది - నల్లతేలుగుట్టింది - హా ! తేలుగుట్టింది॥

కాంతా—(చప్పలులుగొట్టి ప్రాణేశ్వరా ! ప్రాణేశ్వరా)
మాటలాడక యిటురండు. నడు రేయి మీరినది.

(అని దొంగచెంతకుఁబోవును, కాంతామతి మేడగదిలోనకుఁబోవును.

(యవనికజాదును)

శ్రీ రస్తు
కాంతామతి

చతుర్థాంకము

ప్రథమరంగము—అడవి

[ప్రవేశము దొంగ, వానివెంట కాంతామతి]

దొంగ—(అరణ్యమధ్యంబున నిలిచి మాటలాడకుండును.)

కాంతా—ఏమిది నానాధుఁడయని మోసపోతినీ? అయ్యో
యెంత గ్రహచారము! (అని వణకుచు దొంగనుజూచును)

దొంగ—(కదలకుండ గ్రుడ్లుద్రిప్పుచు నిలిచియుండును)

కాంతా—(భయముతో) అయ్యో! ఇదియేమి! నా ప్రాణే
శ్వరుఁడని నమ్మి మోసపోతినీ? హా! దైవమా! ఇంకను నాకడగండ్ల
గట్టుపట్టింపక బాధించుచుంటివా?

దొంగ—(పైరీతిగానే యుండును)

కాంతా—(భయముతో) చూచుటకు నల్లగ నొక మొద్దు
రీతిగ గప్పట్టుచున్నది. ఇదేదైన యడవిమృగమైయుండునా? అడవి
మృగమైన నిట్లేల నిలిచియుండును? కాదుకాదు (పరిల చూచి అడ
విమనుష్యుడై యుండునా! అడవిమనుష్యుడైన వికారిరూపముగ
నుండఁగా? అఁస్ఫురించినది. కొరవిడయ్యములు నల్లగ నుండుననియు,

మీ బాడక మొద్దువలె నిలచియుండుననియు సూతలిదండ్రులు నా చిన్నతనమునఁ జెప్పియుండిరి. ఇదిగాక అవి మఖ్యముగ నిర్జనప్రదేశముందే యుండుననియు నుడివిరి అటులనే యెవ్వరును సంచరించని యీ ఘోరారణ్యమునకు నన్ను రప్పించినది.

(అని దగ్గరకుఁజొచ్చి మరలఁజూచును)

దొంగ—(పైరీతిగనే యుండును)

కాంతా—అయ్యో! దైవమా! నాకింక తెరవెయ్యది! ఆ హద్బద్ధి బారినుండి తప్పించుకొని ప్రాణముల నిల్పుకొంటినిగదా ఈ సంతసించితిని. ఇది భూతమో అడవిమనుష్యుడో? ఇప్పుడిచట నుండి తప్పించుకొను సుపాయము దోచక మిగుల భీతిఁగొల్పుచున్నది. (ముందుపోయి వెనుక కేగును.)

దొంగ—(పైరీతిగనే యుండును.)

కాంతా—(దొంగమోముఁ జూచి) అయ్యో! ఆవలకుఁ జొరడమన్న నీ భూతముని నాచిరిచి మొదలు కాళ్ళు వడకుచున్న భీతి గొల్పుచున్నది నాకేమియిందోచుటలేదు,

(అని మెల్లగఁ నావంకుఁ బడుచును లోన పెద్దధ్వని గలుగును)

దొంగ— కీర్తన

సిక్కేపు సిక్కేపులే - నక్కానిపిల్ల ||సి||

ఎక్కడికిపోతావు! యేదిది సెప్పింక - యెట్టెననిన్నిడవనే

పిల్లో యెట్టెన నిన్నిడవనే

పెళ్ళినను చేసుకుంటే వొళ్ళెల్ల సొమ్ములేడత - కల్లంతలేచి

పోతనే పిల్లోపిల్లో ||సి||

నక్కాజిత్తులమారి నాయెట్టుపిల్లో సిక్కేపు సిక్కేపులే

పిల్ల పిల్ల పిల్లో సిక్కేపులే నక్కానిపిల్ల ||సి||

కాంత—(నవ్వి) ఏమిటి! ఏడు నిజముగ మనుష్యుడేయై

చివరికినా.

దొంగ—(స్వ) తొలింబరంగ నన్ను చూసి పేజేశా! అన్నది
నానంతసోగ్గా వుండాగామాల్పు! కామిచె నాసోకు నాటాకు, నా
టీకు నన్ను మోయించి పేజేశా! అంటా నా యెంబడి పడ్డది నాక త
సోగ్గా వుండాగామాల్పు!

కాంతా—ఓరీ! నీకెట్లావచ్చి?

దొంగ—నేనే,

కాంతా—నేనే నన న్నెప్పుడు వచ్చితివి! వివరముగఁ జెప్పు.

దొంగ—యహై! నీకోసమే వెళ్లు.

కాంతా—బానామన్నది, పోనీ నీవ్వచ్చుము.

దొంగ—నావర్ణము నీలవర్ణము.

కాంతా—(స్వ) సరి ను అడవి ముసేప్పు, డన్నముకు చరి
పోయినది. (ప్రకాశముగా) వర్ణమనగా కులము తెలసెనా!

దొంగ—అట్లా సెప్పరామా! మరి మబ్బేటకులం

కాంతా—మబ్బేటకులయనగా కేమి మరిగా జెప్పము!

దొంగ—యహై! మబ్బేటకులమంటేను.

కాంతా—నీవృత్తియేమి!

దొంగ—ఇదే.

కాంతా—ఓరీ! ఇంక నీత్రోవన నీవుపొమ్మ, అధికప్రసంగ
ముతోఁ బనిలేదు

దొంగ—ఇదిగో! మరిగల్గే పేజేశా! అని నన్ను మోయించి
నాయెంటబడి యిప్పుడేడల్తా! నన్ను వెళ్ళిచేసుకోవు!

కాంతా—నీకుఁ గావలెనా! నీ రూపమునకుఁ బెండ్లియే
తక్కువనుమా!

దొంగ—తక్కువో! యెక్కువో! నన్ను పెండ్లి చేసుకుం
దావా లేదా!

కాంతా—ఓరీ! నీకొక్కమాటఁ జెప్పెద వినుము (స్వ) వీని బానినుండి యెట్లుగా తప్పించుకొందును? ఏమియుఁదోచుటలేదే?

దొంగ—యేంబడి? సెప్ప సెప్ప యింటాను.

కాంతా—పెండ్లి నేనుకొనుటకు నీకును నాకును భేదము గలదు. అందుచే కుడందు.

దొంగ—భేదం అంటే,

కాంతా—నల్లనిమావునే చూచుట కసహ్యముగ మఱిన వస్త్రములతో నుండు పీకెట్లుగా పెండ్లియగును?

దొంగ—నాకంటె సోగ్గావుండావే? యిద్దో మాటిను.

కీర్తన

నల్లోడనైతేను నాకెమని అంతాదు! నామాట యినయేపిల్లా చక్కనిపిల్ల నామాటాయినయేపిల్లా!

హాయ్ హాయ్ చీరాము లెట్టుండలే! చెప్పవే పిల్లో చీరమ్మ యెట్టుండనే!

పిల్ల పిల్ల పిల్లో కుక్కమూతి యెట్టుండనే! చెప్పవే పిల్లో చెప్పవే పిల్లో! రుక్మినమ్మ యెట్టుండనే!

కాందా—నీకు నిజముగా పెండ్లి కావలెనా? అట్లయిన పోకుగా ఉండవలెను. మంచిద్రస్సులు వేసుకొని బంధుసహితముగా రావలె.

దొంగ—బంధుచయితం అంటే

కాంతా—చుట్టాలతో గూడా

దొంగ—అట్లాగే పిల్చుకొత్తాగాని నువ్వేల్తాయేమి యెల్లే!

కాంతా—వెళ్ళునుగాని మంచిద్రస్సులతో గూడ రావలెను.

దొంగ—మంచియిలేయే నాకు.

కాంతా—ఇకపోయిరమ్ము.

దొంగ—యెల్తాయేమొ?

కాంతా—నేనెచ్చటికి పోయెదను, నీకొకై యిచ్చటనే యుండెదను శీఘ్రముగ రమ్ము

దొంగ—నువ్వెల్తాయేమొ ఇదిగో నీపేరేది సెప్పుమరి?

కాంతా—రాజాధిరాజ సార్వభౌమ ప్రతాపసేనరాజేంద్రుని దేవేరియగు కాంతామతీదేవి,

దొంగ—అబ్బో! అంత పెద్దదా! నాకు రాదు సిన్నదిచెప్ప!

కాంతా—ప్రతాపసేన రాజేంద్రుని భార్య కాంతామతీదేవి

దొంగ—బాబో! యింకా పెద్దదే యింకోటి సెప్పు!

కాంతా—గరే కాంతామతీదేవి

దొంగ—ఊహాం! యింకా సిన్నది!

కాంతా—కాంతామతి.

దొంగ—అది నాకురాజే!

కాంతా—నేనె జెప్పెద పల్కము కాంతామతి ఒక్కొక్క యక్షరముఁ జెప్పును.)

దొంగ—(పైరీతిగాఁ బల్కును. కొంతసేపటికి వ్రేళ్ళు లోక పెట్టుకుని) గంత గంత గంత యింకరాదు

కాంతా—పోని యట్లనే పిలుపుము.

దొంగ—(స్వ) గంత గంత గంత యిదిగో యిదిగో యెల్తాయేమొ.

కాంతా—నేనెచ్చటికి వెళ్ళును నీవు మాత్రము తొందరగా రావలెను.

దొంగ—యెల్తుండ పోతుండ మల్లాత్త మా యెల్తాయేమొ

కాంతా—అబ్బ! పొమ్ము నమ్మరా! నమ్మకున్న నీకింతియే

దొంగ—యెల్తుండపోతుండ మా యెల్తాయే మొఅట్టా కాదు.

నేగిరిగిసియెల్తా (కాంతామతిచుట్టు గిరిగిసి ఉమ్మివేయుచు పోవఁ ప్రయత్నించి) ఇదుగో! యెల్తా పోతాను వెల్లమాక నానివ్వడవత్త.

(నిష్క్రమించును)

కాంతా—అమ్మా! వీనిభాధపకలేక విసిగిపోతిని వీనినిజూడ నవ్వను, నాగతిదలంచ దుఃఖమును వచ్చుచున్నది. (అటునిటుజూచి) నేనింక యిందు నిలువఁజూడదు మరల మూఁడు రాగలడు. వాడు భాగమున్న వేరొక ముగ్ధముని పోదెంచుచు! దైవమా! ఎట్టియి క్కట్టులఁ బెట్టుచుంటి?

[పునఃప్రవేశము అర్జునము దొంగ కానిబందుగులు మేళముతో]

1. అమ్మా! మావదిచేదీ?
2. మామా! మా అత్తేదీ?
3. బావా! మా అప్పేదీ?
4. తమ్ముడా! మఱదలేదిరా!

దొంగ—యహై! ఉండదిలే అరవమాకండక (బందుగులం దఱు కలసి పాటలు పాడుచు పంచరంగులు దెచ్చి ముఖమునకు, శరీ రమునకు రాసెదరు)

1. అమ్మా! మావదినె యెక్కడనున్నదో దీనుకరా!

దొంగ—అల్లదుగో! ఆపొదచాటున కూకొమ్మెత్తే నయ్యి మట్టి లాక్కురా పో.

1. (పోయి చూచివచ్చి) ఎల్లిగ మల్లిగ వుల్లిగో! అంతా పుత్తరేదో దొంగదవ మన్నికూడా తీసుకొచ్చాడు. (అనికొట్టును)

అందఱు—యెదవా! అబద్ధాలుసెప్పి పిల్చుకొల్తావా (అని కొట్టి నిష్క్రమింతురు)

దొంగ—గంతా! ఓగంతా! ఓగంతా! అని యేడ్చుచు నేతిలై మ్మ చిగ్గొయ్యి మాయమాటలుసెప్పి మంచిదెడసు వేసికురామని నెప్పుకుండలే, నిన్ను యడవిలో పట్టుకోక పోయ్యానఁ లే నేదొంగ నేదొంగననా! మరిగెల్ల పన్నేననా! యెల్ల పెళ్ళిచేసుకొల్తా.

(నిష్క్రమించును యవనికజాదును)

శ్రీ

కాంతామతి

పంచమాంకము

[ప్రథమరంగము—అడవి, చుటొకభాగము]

[ప్రవేశము కాంతామతి విషాదముతో]

[అనుబంధము 15]

అయ్యో! ననంత పాపములను!

చ. వెలయంగ మున్న దంపతుల † వీడగతంపులు పెట్టబట్టి భూ
తలమున వట్టిపాపఫలి † తంబొగి నే ననుభావ్యమందితిన్
నిలువంగ నీడలేక మఱి! † సీశ్యు, కూడుమ లేకసర్వదా
యిలఁ జరించుచుంటి నీక † తింతలుజన్మన టంచెఱుంగనే

కట్ట! దైవమా! ఇంతవరకు మువ్వరచే బడరానిపాట్లు పడి
తిని. ఇక ముందైన నాకష్టములు గట్టుపట్టునా! ఏమి నావెడఁగు?
నాయుట్టి నిర్భాగ్యురాలికిఁ గష్టములు తొలగునా! కల్ల నే ధన్యు
రాలనే యైన నాపతి చెంతనే యుండుదాననుగదా! ఇట్టికష్టములకేల
లోనాడును.

గీ. భాగ్యహీనను గాబట్టి † పతిని వీడి

కుంద కృశించుచుంటి † నాడెండమందుఁ

గటగటా! కాననముల నా + కంజజాత్రుఁ
 దుండుమని వ్రాసెఁగాఁబోలు + నొప్పిదముగ
 మూఁడుపంక్తుల నునుటను + ముదముతోడ.

హా ప్రాణవాతా! నీ సుందరవదనారవింధము జూచుభాగ్య
 మీజన్మమున నిర్భాగ్యురాలనగు నాకు గలదా! కల్ల. మంద భాగ్యు
 రాలనగు నేనెట్టి పాపములొనర్చితిరోగాని యెందుఁజూచిన నన్నియు
 నశుభములే ఎందుఁబోయిన నన్నియు సంకటములే ఇంక నేనేమి
 సేయుదు! హా! ప్రాణేశ్వరా! నీప్రియకాంతను గానరావా?

ఉ. నాధుని మెట్టిదిల్లు మఱి + నాతలిదండ్రుల సోదరాదులన్
 మోడముఁగూర్చు నాసఖుల ముచ్చటలాడెడు రాజకీరమున్
 నొడయివంబు జాలక న + హా! విడనాడి యహర్నిశంబు లీ
 బాధలనందనామెనిక + బ్రాణముపోవుట యెట్లు? దైవమా!
 హా! నిర్భాగ్యురాల నిర్భాగ్యురాల (ముందునడుచును)
 [ప్రవేశము! రాకుమారు లిద్దఱు నొకవైపున]

1 మిత్రమా! నీ కన్న నెక్కుడు మృగముల నేనే సంహ
 రించితిని.

2 ఇట్టి యన్యతము లాడకుము, నీవామృగములతోడఁ బరు
 గిడఁజాలకుండుటచే ప్రతిమృగమును నేనుగదా కోలంగూల్చినది?

1 వీనికేమిగాని యటుఁజూడుము.

2 కౌరా! ఏమి దాని యొయ్యారము? నామనముతత్రరించు
 చున్నదే!

మ. అరదీందంబులు జూడు కన్గవలు నీ + లాభ్రంబ నాముంగుదల్
 కరదిందుప్రతి బింబమా ముఖమరే! + సర్వాంగ సౌందర్యమున్
 యొరరే! వర్ణననేయఁజాలనుబో! + యాయీంతి సింగారమున్
 ధరలో నెవ్వతెక్కెననుండెన! సఖా! + తథ్యంబునూహింపుమీ.

1 మిత్రనూ! ఏమీ దానిసోయగము? ఔరా! ఎంతవన్నె
లాడి?

సీ. కనులజారికి కళం + కము గలకంచని

యొకసక్కెమాడు నీ + నక్కియోనాము

కంబుజంబునకు సో + యగమస్థిరంబు

నిరసించు నీకాంత + నీటకనుల

కుండ కుట్టలములు + కుదురుగా లేవని

యదలించు నీతన్ని + రదనముకి

జక్కవలాకృతి + సరసంబు లేదని

సైగఁజేయు బొలంతి + స్తనయంగంబు

గీ. నిట్టి శుభయావలానన్య + మింతులందు

జూచియుండను జూడను + జూడఁజూను

నీశుభాంగినిఁ జేపట్ట + నిహము పరము

గలదువురువులకరయంగఁ + గలియుగమున

సఖుడా! దానిమాటలాడించి చూతము రమ్మ రమ్మ.
(దావుఁజేరి) చెలీ! నీ వెవ్వరిదానవు? ఒంటంగి యింకాటవులం
ద్రిమ్మరు కారణమేమి? నీ మగఁడెవండు? సర్వముఁ దెల్పుము?

కాంతా—అన్నలారా! కర్మవశమున నీయరణ్యములంద్రిమ్మ
రుచుంటి నావిచారణ మీకేల? మీ మార్గమున మీరుపోండు.

2 (కనుసైగఁ జేయును)

1 చెలీ! నీ కథయెల్లఁజెప్పక దాచితివి కామ్మ వంటయింటి
కుండేటువలె మాచే జిక్కితివి ఇంకెందుఁజోగలవు!

(అనుబంధము 16)

2 సీ. నినుఁజూసి నేనింక + నిలువజాలన బాల!

కోరికఁదీర్చవే + కుండరదన!

1 కనకాంగి! నీ నీటుఁ + గన్గొన మదికి నం
తాపమాయె నింకెట్లు + తాళుకకట

2 సరసిజనేత్రి! నీ + సౌందర్యమారసి
నంతః గలకఁ జెంది + తబ్బపాణి!

1 సతులవనేకుల + శీతితలంబునఁ గంటిఁ
గాని నిన్బోలిన + కాంతజూడ

2 గీ. మోచిచక్కెర చుచిజూపు + ముద్దుగుమ్మ!

1 నీకు కాంగిట ననుజేచ్చు + నీలవేణి!

2 మరునిదాడికి నోర్వ నో + ముఁదయూన!

1 నన్నుఁ గరుణించి ప్రోవవే + వన్నెలాడి!

2 కలిగి! మా కోరికఁ దీర్చనిదే నిన్ను విడుచుట కల్ల.

కాంతా—హరిహరీ! (చెవులు మూసికొని) ఎంతమాటాడితిరి.

కా. అన్నా! పోదరిగా నెమికు భవదీ + యాంఘ్రుల్ దగన్ గొల్చెదన్
నన్నీరికిని గోరగాడగునె? య + వ్యాయంబుగానిట్లు, గా
కున్నన్ మీకిలఁ దోడబుట్టువులు లే + రో? వార లిమ్మార్గమం
దున్నారో? యది జెప్పడి! పిదప మీదుర్వీక్ష్వరుల్ గారొకో!
మీరు రాజవంశజులు గారా! ఏమోనబ్బ! రాచబారైన
వాలో నింత జ్ఞానహీనులుందురా? లేకేమి! కొండరు వాచివరు
లెటుంగని పశుప్రాయులుగలరు, రాజకుమారులారా! మీకీ బుద్ధి
తగదు, మీత్రోవను మీరుపోండు, పాపము చాలశ్రమపడి మంచి
నీతి నేర్పితిరి, మీకు నీతిఁ జెప్పవారు లేరా! మీ పెద్దలకును
నిదియే నడువడియా! ద్రోహులార!

1 కాంతామతి! నేయిమాట లాడువారముగాము, ఎట్లైన
నంగీకరింపక తప్పదు, లేకున్నఁ గుక్కుటమురితియని యెంచుము,
ఇంక బాగునేయిక లేమ్ము, ఆ పొదరింటికడకు పోవుదము.

కాంతా—

గీ. పరసతులపొందు భువి గడు + పాపమనుచు
జెప్పియుండరే యాద్యులలో + దెనుటలార!
యోగుముగల్గును మీకింతో + పాపముచేయు
నొందు తెంకిక జేగమె + ప్రాప్తువోయె.

2. ఇందువదనా! పరసతులపొందు పాపమని యెందు వ్రాసి
యుండినది? నూపగలవా? ఉండెనుపో తెలివిహీను లెవ్వరో వ్రాసి
నదిగాని, తెలివిగలవారలు వ్రాసినదిగాదు.

కాంతా—అవును, వారు తెలివిహీనులు, మీరు తెలివిగల
వారు. కనక జేసితివప్పక నంచుచును జిరి. ఎవ్వరైన తెలివిహీను
బుండిన మీ తెలివిని బోధించి మీయంత బుద్ధిమంతులుగజేసి,
మీ వెంటఁ ద్రిప్పకొనుచు యశనూర్జితువు.

1. గీ. మాటలేల! మున్నాటికి + మరుని కేలే
జేల్పు నన్నింక జాగేలఁ + దెరవమిన్న (పట్టుకొనబోవును)

2. వానిమాటలకేమిలే! + వనకుహాక్షి
నన్నుఁగూడిన వేజేగ + నిన్నుఁగొలుతు (పట్టుకొనబోవును)
కాంతా! నన్ను వివాహమాడుము నీ కెందును లోపములేదు

1 తప్ప! నన్ను జేపట్టుము నీకు సర్వాధికార మొసంగెద.

కాంతా—(స్వ) వీరికెన్నిసీతులు జెప్పినను వినక నన్ను
భంగపెట్టనెంచిరే కానిమ్ము. వీరిని కపటోపాయమునఁ దప్పించు
కొను నుపాయముఁ బన్నెడ (ప్ర) రాకుమారులారా! మీకు నిజ
ముగ వివాహము కావలెనా!

1 నాకుఁ గావలెను.

2 నాకుఁ గావలెను. (మొదటివానిని నెట్టును)

కాంతా—రాచగున్నలారా! మీరు బాల్యవయస్కులు నే
నన్ను పద్దదానను మనలకు వైవాహికం జెల్లుపొనగును!

1 కాంతా! నీకన్న నేనే పెద్దవాడను చూడుము.

(అని మీసమును జూపును)

2 నరుణీ! నీకన్నను వీని కన్నను చాలా పెద్దవాడను. నీవు విచారించి మరిచిపోవుము. (మొదటివానిని నెట్టివేయును.)

కాంతా—బ్రౌన్! మంచియు క్రవయస్కులు నాకు లభించిరి. అతడు చాలాడు నీవు శృద్ధుడవు. మంచిదాంపత్యము. మీతోడి దాంపత్యము కడ సౌఖ్యముగనుండును. చాలుచాలు పొండు (బోలెను) కనుమారు లక్షమువచ్చి నిర్బంధితుడు.)

కాంతా—(స్వ) వీరలనిక కపటోపాయమునఁ దప్పించుకొన వలయును. (ప్ర) యువకులగు నోవీడులారా! మీకు నిజముగ నాపై బ్రేమయున్న నేనిక్కటిఁజెప్పెద అందుల కంగీకరించి మీరట్లానర్ప వలయు అట్లుచేసెదరా?

1. అట్లు చేసేసెద.

2. నీయిష్టమగునట్లు నేముందుజేసెద.

కాంతా—అట్లయిన ముందు మీరును లిందుంచుడు.

1, 2 యిదిగో! ముందునావి (విడచి క్రిందనుంతుడు)

కాంతా—ధనుర్బాణములఁగూడ నిందుంచుడు.

1, 2 ఇదిగో! ముందునావి (ధనువులఁగూడ క్రిందపెట్టును.)

కాంతా—ఇంకచినుండు నన్నుఁ బెండ్లాడఁ దలంచుకొన్నది నిజమేగదా.

1, 2 నిజము నిజము.

కాంతా—అట్లయిన వినుడు. ఈకరమును రివ్రువ వేసెదను. దాని ముందుగ నెవ్వరు తెచ్చిన వానిఁ జేపట్టెదను. ఇదిగో బాణము విసరుచుంటిని (బాణముఁ దీసికొని ఒకవైపునకు విసరి వేయును. కాకుమారులు పరువులెత్తుదురు) మొన్నఁబుట్టి నిన్న కన్నుల దెవది పొరికఁగూడ భార్య గావలసినచ్చె కనుక నేలోకమెల్ల

యన్లవ్యాధులు వ్యాపించి నానాట క్షీణించి కడకు మృత్యులగుచు న్నారు. తను దేహపటుత్వము తామెదుంగక సంచరించు నిట్టిచూర్ఖల గతు లెట్లుండ వలెనో యట్లనే యుండును. మరచివాను ఆచూర్ఖల నొక మున్నె యీమస్తులను ధనువులను ధరించి పురుష వేషమున ముందు మార్గము బట్టెను.

(దుస్తులను, ధనువును దీసికొనిపోవును.)

[పునఃప్రవేశము—రాజకుమారులు అదేస్థలమున]

1 (చూచి) అన్నా! ఎంతమోసగించినది! ఎన్నో సమ్మికలఁ జెప్పి సమ్మించుటయుగాక దుస్తులను! ధనువులఁగూడ గొని చనెనే! కనుకనే స్త్రీజాతిని విశ్వసీ పడగదనియు, గంతముఁగోసినను సమ్మి రాదనియుఁ బూజ్యులగు పెద్దలు నుడివియుఁడిరి.

2 అన్నా! ఆకాంతను వెదకి నీవే చేసికొనుము.

1 నాకేమియు వలదులే, వెదకి నీవే చేసికొనుము.

1 మనగతి పెండ్లివలెనే యున్నదిలే! మనదుస్తులతోనహగైకొని పోయినది. ఇంక మనమెట్లు పురములోనికిఁ జోవుదము! దుస్తులు లేక పురముఁ జేరితిమేని చూచువాఁలెల్లఱు మవల వింతగఁ జూచుటయేగాక, దుస్తులనెదోఁ గోల్పోయిరని గోలపెట్టెదరు. కాన నెట్లయిన కాంతను వెదకుదము రమ్ము.

1 అన్నా! మదాంధకారముచే మనము కాంతామతిఁగోరుట చేతనేగదా మనకిట్టి కష్టములు గల్గినవి! పరనాడులను గోరుట పాప మని నుడివియే యున్నది అన్నా! ఆపాపమిప్పుడు మనపైపరిణమించి వది. ఇంకను నుడువులఁ దెచ్చుటకై యీనారిపోయిన మార్గముఁబట్టి పోవుదము రమ్ము. మన గ్రహచార దేవత యిట్లు చేసినదిలే.

(నిష్క్రమించును, యవనిత జారును)

ద్వితీయరంగము—ఉద్యానవనము

[ప్రవేశము—కాంతామతి పురుషవేషమున శయనించియుండును పుష్పముల గోయనుచు గ్రహణంబుచేయుచు చెలికత్తెలుబకవైపున]

(అనుబంధము 17)

చెలి—సఖీ! చంద్రశేఖా! నీమదికి వచ్చిన పురుషసింహుడు నేమగుదా లభించినది? అడుగో! అలతాకుంజములచెంత శయనించి యుండిన సౌందర్యమూర్తి జూడుమా?

చంద్ర—(చూచి) బౌనేచెలీ! ఇదివఱకెందఱనో రాజకుమారుల జూచి యుంటివిగాని యిట్టిసౌందర్యమున నునికిపట్టగు నవమన్మథాకాదుని గాంచజాలనైతి బౌరా! ఏమి వీని సౌందర్యము.

(అనుబంధము 18)

ఉ. కంతునికంటె. నైషధుని † కంటె, వసంతునికంటె, యామినీ
కాంతునికంటె, దత్తుతుని † కంటె, గుభేరునిపట్టికంటె, బా
కాంతకనూతికంటె, లలి † జాకృతి నొప్పుచునుండు, మేదిని
కాంతుడటంచు నాకుఁజెలి! † కాంతులుగల్గునె వేయి నేటికిన్.
చెలీ!

ఉ. వీని ముఖము చందురుని † వెల్వెలుల బారగఁ జేయుచుండగా
వీనివిలోకనంబు లర † విండములకొ ముకుళింపఁజేయుఁగా
వీని భుజద్వయంబు ఖణి † నృద్ధుని నొడల పంపఁజేయుఁగా
వీని విలాససంపద త్రి † విప్రపనన్నుల మాటచిత్తమే!”

మఱియు.

క. చిందమ్మలఁ గుండమ్మలఁ
గుండమ్మల గెల్పువీని † గళ రద కచముల్
కెండమ్మలఁ గుండమ్మలఁ
ఇందమ్మలఁ దనరువీని † చరణము లెన్నన్

చెలి—రమణీమణి! నక్కగావర్ణిజితివి నీవు చెప్పినట్లవి
లక్షణములచే విలసిల్లుచుండే ఈతడే నీకు దగిన పురుషుడు.

చంద్ర—కాంతా! ఈతని నూకృతి జూడ మోహనముద్ర
మున ముంచుచున్నయది ఇంక నీమోహము నే భరింపజాల ఇటు
దిలకించుము.

నీ. నదనప్రభూత లా + వణ్యంబు సంభూత

కమలంబున వీని + కన్నులమరె

నిక్కివీనులతోడ + నెక్క నక్కెమలాడు

కరణి నున్నవి వీని + ఘనభుజములు

సంకల్ప సంభవా + స్థాన సీతకవోలె

వెడదయైకనపట్టె + వీనియరము

ప్రతిఘటించి చివుళ్ళ + వై నెఱ్ఱివాజిన

రీతినున్నవి వీని + మృదుపదములు

గీ. శరీరేటియసలో దెచ్చి + నిరజాత్తు

సానఁ బట్టిన రాపూడి + చల్లమెనిసి

పదను నుధవిడి చేసెనో + పద్మభవుడు

వీనిఁ గాకున్నఁ గలదె? యీ + మేనికాంతి

(కాంతుడు మేల్కొంటి)

కాంతలారా! మీరలెవ్వరు? మీనామమెట్టి? ఇందురాగత
మేమి!

చెలి—ఆర్యా! ఈమె కలింగాధీశునిపుత్రి, చంద్రరేఖ. మే
మామె యనుంగునఖులము వనవిహారార్థమై యిందువచ్చితిమి మీ
నామమెయ్యదో, స్థానమెయ్యదో, కులగోత్రములెవ్వియో నెలవీయ
వేడుచున్నారము. మీకు గళ్యాణమగుగాక!

కాంతు—(స్వ) ఏమి! ఈచెలి యిట్లు భాషించుచున్నది?
(స్వ) కాంతా! రాట్కుల సంజాతుండ కుంతలపురీషుని పుత్రుండ,

చెలి—దేవా! తమనానుము దెలుపఁ బార్థించుచుంటి,

కాంతు—నాకులగోత్ర నానుములదుగుచుంటి వేల! నాతోడ
సంబంధమొనర్చెదవా?

చెలి—(నమస్కరించి) దేవా! యాగ్రహింపకుండు ఒకమనవి
కలదు మీరంగీకరింతురేని నుగ్గడించెద.

కాంతు—అంగీకరింపదగిన దైన నంగీకరించెదను.

చెలి—(చంద్రరేఖనుఁ జూచి కన్నుగీటును)

చంద్ర—ఆర్యా! కళింగపురాధీశ్వరుండగు మాతండ్రి ముదు
సలియగుటచే రాజ్యతంత్రముఁ గుశలముగ నడువఁదగు రాకుమా
రుండు లభింపమిం జేసి సంతాపమందుచుండె.

(తలవంచి సిగ్గుపడును)

కాంతు—తరుణి! లజ్జించెదవేల! యిది లజ్జించుటకదనా!
చెప్పఁదలచినదాని సాంగముగఁ జెప్పము ఇందన్యు లేవరుండిరి!

చెలి—అయ్యా! ఈ రాజ్యభారమును మీ భుజస్కుండముల
నిడుకొని యీమెను వివాహమాడుదుమని యీమెకోరిక. మీరిందుల
కంగీకరించివివాహమాడుదుమని యీమెను జేపట్టవలయును.

చంద్ర—(చలికతైన చాటుచేసుకొని) భూజానీ, ఇదియే
నాకోరిక ఇంక నాముద్దుఁజెల్లించి నాకును యాకళింగ రాజ్యలక్ష్మికి
నాథులగుదురుగాక యని ప్రార్థింపుచుంటిని.

కాంతు—నఖి! నీకోర్కయందొండు తీర్చెదను రెండవదాని
చోర్కవత్సరమునకుఁగాని దీర్పజాల, మన్నింపు.

చంద్ర—ఆర్యా! ఇట్లు సెలవీయఁదగునా! మీరిట్లు దీర్పఁ
గల్గిన కార్యమెద్దియో సెలవీయ వేడుచుంటిని.

కాంతు—కలికీ! నీరొండి వృద్ధుడగుటచే రాజ్యభారము మోయఁజాలకుండెనని పల్కితివిగదా? కాక ప్రస్తుతముండి రాజ్యరమకునాయకుడనై ప్రజాపాలనముఁ జేసెననిగాని యాదు మానములవఱకు నిన్నుఁ బరిణయమాడఁజాల.

చంద్ర—కారణము సెలవీయి వేడెన

కాంతు—ఏమని చెప్పుదును? క్రియకాంతనియోగము సంభవించుటంజేసి యీగడువుఁ జెప్పితిని.

చంద్ర—కాంతానియోగము మీకెట్లుగల్గె?

కాంతు—కాలవశమున ఘోరాటపులఁ ద్రిమ్మరుచుండ నందు ప్రియకాంతను గోల్పోయి యెందైన నున్న జాడఁ గనుగొందమని యిట్లుద్రిమ్మరుచుంటి కానిమ్ము నికోర్కెఁదీర్చి రాజ్యపాలన జేయుచు నిండేయుండి నాకాంతను వెదుక్కడను వారిఁబనిచెద.

చంద్ర—చిత్తము తమిదను

చెలి—అమ్మా! చంద్రకేళా! నీవూ బాగైనదిరమ్ము పోవుదము.

చంద్ర—ఆర్యా! పురమునకు దమిసేమును.

కాంతు—మంచిది పోదము.

చంద్ర—రంకుపోవుదము. (అంకకు నిష్క్రమింతురు)

(యవనిక జారును)

తృతీయరాగము—రాజసాగము.

[ప్రవేశము—కాంతుఁడు ఆసీనుడై]

రాగావతార సీసము

అహ! యేమిరాగతి?

సీ. శంకరాధరగాంబు + జగతికి దివంగదాల్చు

రితి భూభారము + రిసేమాతు!

మోహనాకార సీ + ముద్దుమోమునుబాచు

భాగ్యమెప్పటికి ల + భృంబుగల్గు

భూపాలచంద్రయా ! పాపపునిధి యుష్ట

కష్టముల్ పాల జేసెఁ ! గాడెనన్ను !

కన్నడయేల ! ననే ! గాచిరక్షించుట

కీది మఁచినమయ మిం ! కేలజాగు !

గీ, తోడివారలుచాల నం ! తోషపాఠి

నోలలాడుచునుండిరి ! యోనరిలక

నోలిమిఁ మీపాదంబుల ! నోలగిండు

భాగ్యవంబునా లేదా యీ ! పాపికింక.

అహ ! నేనెట్టి నిర్భాగ్యురాలను ! పడరాని యిడుములఁ బడి నేటికి కపటవేషధారిని కాంతుడను పేరఁ గలము గడుపుచుంటి

నా కపట కృత్య మెఱుంగక చంద్రరేఖతన్ను నివాహమాడు మని పల్కుచున్నది, ఆమెనుందర వడనారవిఁడము గాంచినప్పుడెల్ల లజ్జించుచుంటి నేజెప్పినగడుపుసైతముఁ తుడముట్టువచ్చినది, నాప్రాణ కాంతుని జాడయెందును గాన్పింపడయ్యె, ఇంక నేనేమిసేయుదాన ! నాకింక దిక్కెయ్యది ?

ఓలక్ష్మీవల్లభా ! లోకనాయకా ! ఆర్తజనశరణ్యా ! ఇంక నా నాధుని నాకుఁజూపకున్న సీప్రాణములఁ బాయుదాన, ఓజనార్దనా ! కంసమర్దినా ! పతిభిక్షజెట్టి నన్ను రక్షించుమా ! గరుడసైంధవా ! వైకుంఠవాసా ! దిక్కులేని నాయాట్టి దీనురాండ్రకు సేవేగదాదిక్కు ! పుండరీకాక్షా ! యింక రక్షింపుము. (చూచి) ఎవడురా ?

[ప్రవేశము, సేవకుడు] అయ్యా ! సేవకుడు.

కాంతా—ఓరీ ! నీవింక కారాగృహము చెంతకుంజని యాకా రాగార కుడ్డముపై ప్రాసిన చిత్రపటముఁజూచి యెవ్వరై ననుదుఁఖం చినను మోహించినను నేకదృష్టినిజూచినను, వారి నెల్లర కారాగృ హము నందుంచుము, ఇదియేనామాజ్ఞ ! జాగ్రత్త, మరచితిని ఎవ్వరేని మాని వేషధారులు వచ్చిన వారిని నన్మానించి యుచితాసన మొసంగుము.

సేవ—చిత్రము. (నిష్క్రమించును)

కాంత—నే నించుకంత విశ్రాంతి జెందజోయెద.

(నిష్క్రమించును యవనికజారును)

త్వదీయశంకము—కారాగృహము

[ప్రవేశము : సేవకుడు ఖడ్గహస్తయై]

రాజులయెడ సేవకావృత్తిమిగుల కష్టతరము. కోపమువచ్చిన కొఱికి చంపుదురు. లేనిచో నాకి చంపుదురు. ఎట్లయినను చావే. అట్లు. ఈచిత్రము చూచి దుఃఖించువారిని కారాగృహముం దుంచ మని. ఇచ్చటి కనేకులు వచ్చిరికాని యీపటమును జూచి దుఃఖించిన వాఁ డొక్కఁడును లేడు. ఇందుఁ గావుండలేక చచ్చిపోవుచున్నాడ ఇదిపటము నాచావుకొరకే వ్రాసినారు. ఇందు నిశ్చయము. గావలికి సేవే దొరకితినా?

[ప్రవేశము : ఉత్తమశీలుఁడు]

(అనుబంధము 19)

(చిత్రపటమును గాంచి) హా! తమనీ! కాంతామఠీ! మోసపోతినీ!

సేవ—ఎవరుసీపు?

ఉత్త—నేను వైశ్యుడను.

సేవ—ఈపటముం జూచి యేల దుఃఖించెదవు?

ఉత్త—అయ్యా! ఈమె యిప్పు డెందున్నది.

సేవ—కావలెనా? చూపెదరమ్ము. అది కారాగృహముం దుంచును)

[ప్రవేశము : దుష్టబుద్ధి అనుబంధము 19]

(చిత్రపటముఁ గాంచి) హా! కాంతా!

సేవ—ఓయీ! సీవెవ్వడవు?

దుష్ట—నేను క్షత్రియుఁడను.

సేవ—ఈపటమును జూచి యేలదుఃఖించెదవు?

దుష్ట—అమె నాభార్య అందుచేత.

సేవ—నిన నామె నీకిప్పుడు కావలెనా?

దుష్ట—అయ్యా! ఎందున్నది? కావలెను చూపితివేని నీకు
చారిత్రోపిక మొనంగెడ.

సేవ—అటులైన రమ్మ. (కారాగృహమందుంచును)

[ప్రవేశము : దొంగ అనుబంధము 21]

అ! గంత! గంత!

సేవ—ఓరీ! వల యేడ్చెదవు?

దొంగ—గంత నాగంత.

సేవ—ఓకు గంత కావలెనా?

దొంగ—ఆ కాబూల, ఏదీగంత?

సేవ—ఐన రమ్మ. (విని కారాగృహమందుంచును)

[ప్రవేశము : రాజపుత్రులు అనుబంధము 22]

(చిత్రపటము గాంచి) హా! తనగీ! మమ్మ మోసము జేసి
యొందుంటివి?

సేవ—ఎవరు మీరు?

1, 2—మేము రాజబిడ్డలము.

సేవ—ఈపటముం జూచి యేల దుఃఖించెదరు?

1, 2—మాకీ కాంత కావలెను. ఎందున్నది?

సేవ—నిజముగ గావలెనా?

1, 2—కావలెను.

సేవ—ఐన రండు. (అని కారాగృహమందుంచును)

[ప్రవేశము—ప్రతాపసేనుడు సన్యాసి వేషమున]

(అనుబంధము 23)

హా! ప్రాణేశ్వరీ! ఎందు టివి? (చిత్రపటమునుజూచి దుఃఖించును.)

సేవ—యతికులేంద్రా! సమస్కారము ఇయ్యుచి తాసన
మలంకరింపుడు.

ప్రతా—మంచిది. (కూర్చుండును.)

[ప్రవేశము — కాంతుడు బట్టనైపుడు]

కాం—(నవ్వు) ఈతని గూఢపాపణ్యములం బాడ నా కాంతుని వలె గవ్వట్టుచున్నాడు. విచారించిన నవ్వుము బంతులుపడను. (ప్ర) తాపసేంద్రా! పంచమములు, ఇంచుక విశ్రాంతిజెడుడు. సేవకా! ఈపటముంజూచి దుఃఖించిన వారినెల్లఁ గాదాగ్గనామందుంచితివా? (అనీనుండగును.)

సేవ—చిత్తము.

కాంతు—ఎనవాండ్ర వరుగుగఁ దోడితెమ్ము విచారించెద.

సేవ—చిత్తము. (ఉత్తమశీలుని వెలుపలకుఁ దీసికొనివచ్చును)

కాంతు—ఓయీ! నీవెవ్వడవు?

ఉత్త—నేను బేరీవంశజుడను.

కాంతు—ఈపటముజూచి దుఃఖించిన కారణమేమి?

ఉత్త—అయ్యా! ఈమె నరణ్యమున నొక సేవకుఁడు విడిచి పోవుచుండ వానికి సేకొంతధనమిచ్చి ఈయమనుగొంటిని పిదప నన్ను గూడుమని యామెను నే నిర్బంధించ నా మహాత్మిని నాకు బుద్ధివచ్చి నట్లు నీతులఁ తెల్సినది. అంత నేనజ్ఞానము నునిడిచి సుజ్ఞానముధరించి, అమ్మా! నా ధన మెల్లవచ్చునని ప్రార్థించ నామె వ్రేలినండియంగు లీయ మొకటిచ్చి దీని విక్రయించుకొనుచుని చెప్పినది. అంత దానిఁ గైకొని యొకరాజు సన్నిధికి దీసికొనిపోవ నాతఁడది గ్రహించి నాకు ధనమీయకయే బారద్రోలె అంతసేను. నాద్రవ్యము పోయె యని మతిభ్రష్టుడనై చరించుచు నేటికీ పురముఁ జేరితిని. ఇందాతల్లి రూపపటంబు గవ్వడజూచి దుఃఖించితిని. అంతియేకాని నేరేమియు నేనెఱుగ.

కాంతు—మంచిది యతికు లేంద్రా! ఇందు మీ యభిప్రాయ మెట్లుగానుండె నెలవొనంగుడు.

ప్రతా—ఈతఁడు ద్రవ్యముగోల్పోవుటచే మతిభ్రష్టుడనైతి నని వల్కుచుండె అట్లనే జరుగవచ్చునని నాకుఁ దోచినది. మఱియు నామెకు నీతనికి నేమియు సంబంధము గల్గినట్లు నాకుఁ దోచకున్నది.

కాంతు—మంచిది. ఓయీ! నీవావలండుము. నేవకా!
తర్వాత వానిం దోడ్కొనిరమ్ము

[నేవకుడు దుష్టబుద్ధిని వెలుపలకుఁ దీసికొనివచ్చును]

కాంతు—ఓయీ! నీవెవ్వడవు?

దుష్ట—నేను రాజకులలోత్తముడ.

కాంతు—రాజకులలోత్తముడవా? నీవా పటముఁ జూచి
దుఃఖంపనేల?

దుష్ట—ఆమె నాభార్యగాన—

కాంతు—(కోపముతో) నీచా! నిజముగ నీ భార్యయేనా!
సత్యముఁ జెప్పుము. లేకున్న శిక్షింపబడుదువు. ఆమె యిందేకలదు,
నీవసత్యముఁ బలికితివేని యామెనిందు రావించి నిజమారసి శిక్షించెద
జాగ్రత నిజముగ్గడింపుము శిక్షింపబడుదువు.

దుష్ట—(భయముతో) అయ్యా! నాభార్యకాదు. ఆమె నా
వట్టణమునకు వచ్చినది. అంత నేనామెను నిర్బంధించి నాకోర్కెఁ
దీడ్చుచుంటిని. అంత నామె యిట్లుపల్కినది నేను గౌరీవ్రతము సల్ప
వలెను. అది సల్పుట కాగుమానముల యాడుదినములు జరుగును.
అందులక నేక దానము లీయవలయును. దానికగు వ్యయము నీవొన
ర్చిన నీకేలభించెద నని దెల్పె. నేనందులకు నాబొక్కనమందుగల
ధనమంతయు వెచ్చించితి పండపడి రాజ్యము సయిత మితర రాజుల
యాధీనముజేసి ధనముంగొనితెచ్చి యామె కడకుంబంపుచుంటిని
ఇట్లాగుమానములు జరిగినవి తర్వాత నాకడ ద్రవ్యము సాంతమైనది
ఆమెయు నాయాడుదినములు జరుగకమునుపే యెందోపారిపోయినది.
ఎఱువ నామెదర్శనమైన జేతమని రాజ్యభ్రష్టుడనై యిట్లు ద్రిమ్మరు
చుంటిని. యిందామె యాపపటంబు కన్నడ దుఃఖించితిని అంతియేకాని
వేరేమియు నే నెఱుంగ.

కాంతు—అయ్యా! ఇందుమీయాభిమతిమేమి? సెలవొసంగుడు

ప్రతా—ఈతడును రాజ్యమును ద్రవ్యమును గోల్పోవుటచే
నిలువనీడలేక నిట్లుగా ద్రిమ్మరుచు వచ్చెనని నాయభిప్రాయము.

కాంతు—ఈతని విషయమై మీకేమియు ననుమానములేదు కదా ?

ప్రతా—ఈతని యెడ దోషమున్నట్లు నాకు దోచుట లేదు.

కాంతు—మంచిది ఓయీ! నీదావలకుం బొమ్మ నేవకా!
తరువాత వానిం దోడ్కొనిరమ్మ.

[నేవకుడు దొంగను వెలుపలకు దీసికొనివచ్చును]

కాంతు—ఓరీ ! నీనెవ్వండవు ?

దొంగ—నేనా ? మబ్బేటగాడిని.

కాంతు—నీవేమి చేయుదువు ?

దొంగ—దొంగతనమే.

కాంతు—నీవీ పటమును జూచి యేడ్చినదెందులకు !

దొంగ—ఇదే నేనోదొంగతనానికి పోయెతలికి మేడమీద కూర్చొనిప్యాజేళా! అన్నది ఆమోయి న్నేను ఊ! అన్నా. ఆమోయిని పయినుంచి దిగొచ్చింది అప్పుడు నేను మెల్లెంగ అడియికి తోవతీశా ఆమోయిని అదినాయనకే వత్తుండది అట్టపోయి అడిను మద్దెకు తీసి కెళ్ళి ఆమోయిని నన్ను పెళ్ళిచేసికోమని కడలకు. డ అడ్డండపోయ్యా ఆమోయిని యేందేదోచానా చెప్పిందిఆమెన్ని నాకు తెలిపెల్చిచేయ

కాంతు—ఛీ! వెధవా! ఏం మోయిని నీమోఖం మోయని

దొంగ—ఆ ! నీ మొఖంమోయని

కాంతు—ఛీ ! బుద్ధిహీనుడా! జాగ్రతగ మాటాడుము.

దొంగ—మరిగల్లే ఆమోయిని—మరిపోయ్యా కూనేవుండు.

కాంతు—ఊ, జగ్గరకు పోయినావు !

దొంగ—మరిగల్లే, ఆమోయిని నీకు మంచి డెరుమల్లేవు అయ్యేసుకును రామని సెప్పింది ఆమోయిని నేనుమాంయింటికెల్లి డెరుమ వేసుకొని మావోల్ని పీల్చుకొని బుక్కాయి గిక్కాయి తీసి కొని అడిగొచ్చేతల్కి అదేమంది? ఆమోయిని.

కాంతు—(దెబ్బగొట్టి) ఛీ! వెధవా! ల్వరగ కేల్చు చెప్పము.

దొంగ—ఆమోయిని మానాశ్శంతా నన్ను దొంగెడవా!
దొంగమాటలు పెత్తావానూరిని తలదెబ్బ యేకాదు. ఆమోయిని
నేను యేడుతు అడియ బహివత్రావుండా, యెట్లయిన దాన్ని పెళ్ళి నేను
కోవాలని. వాచ్యోచ్చి అగోడమీద దాని బొమ్మ కనిపించేతలికి
ఆమోయిని యేడుపొచ్చి పోలేడ్చేతలికి మీయిపడవ లొచ్చి నన్ను
గట్టిగా పట్టుకొని నీకదాన్ని యిత్రాం రామనిసెప్పి ఆమోయిని కిటికీ
లోకూకుండ బెట్టెడు. అందులో యాశ్శంతా వుండాదు ఆమోయిని-

కాంతా—ఓరి! తలనొచ్చుచున్నదిగదరా? ఇంక మాటాడక
ఆవలుండుము పొమ్మ.

దొంగ—అంతా సెప్పొప్పుమరి ?

కాంతా—(దెబ్బగొట్టి) ఆవలకుబొమ్మజాగ్రత. (ప్రతాప
నేనుని చూచును)

ప్రతా—వీడు చోరుడగుటచే ద్రవ్యాపేక్షివలన నిట్లు మా
యలఁబన్నెంగాని పీడామె యుండేముయ్యగవట మురిలంబించియున్న
ట్లునాకు దోచకున్నది.

కాంతా—మందేది. ఓరి! నివాసలకుం బొమ్మ సేవకా! తరు
వాత వానిం దెమ్ము.

(నేవకుండు, రాజకుమారుల సయిపలికె దీసికొని వచ్చును)

కాంతా—మీరెవ్వరు ?

1, 2—మేము రాచవిడ్డలము.

కాంతా—ఇంట్లో వచ్చితిరి?

1, 2—అయ్యో! కొన్ని మాసముల క్రిందట మేమిరువురము
మృగయావినోదార్థమై కానభూమి కేగితిమి. అందొక తరుణింగాంచి
యామెపై మోహముగలిగి యామెను నిర్బంధించితిమి. కాని యామె
మాకెన్నియో సతులు దెల్పినది ఆసతుల విశ్వసింపక యామె పోవు
మార్గము సరోధించితిమి. అంతట యామె యట్లు బలికెనది. “ఓరాజు
నమాదులారా! నేనొక్కటిదెల్పెద. వినుడు, మీయుడువులందు విడిచి
పెట్టుడు అన” మేనుట్లు శేసితిమి.

కాంతు—మంచియై క్రి బన్నినదే? పిమ్మట.

1, 2—పిమ్మట “యీశరమును విననివేసెదను. దానిముందు తెచ్చినవాని బెండ్లాడెద” ననిపల్కి శరమును వేగముగ విననివేసెను. అంతమేమాశరము కొఱకై పచ్చులిడి శరమును గైకొని వచ్చునరికి యామెయాయుడుపులను రెండవశరమును గైకొని యెందోచనినది. మేమందులకుఁ గినిసి దుస్తులుఁ గోల్పోయి పురముం జేరుటకన్న యా కాంత యెందుఁగలదో వెనుక ప్రార్థించి మరల దుస్తులగైకొనుట మేలని దలంచి మార్గముబట్టి యిచ్చటికిఁ జేరితిమి. ఇందామె రూప పటముఁ గాంచి దుఃఖించితిమి అంతి మమ్ము కారాగార వాసులుగఁ జేసిరి. ఇంతియేగాని వేరెఱుంగము.

కాంతు—మంచిది. అయ్యా! ఇండులకుమీయభిప్రాయమేమి?

ప్రతా—తొలుత మీ మోహముతో దుష్కార్యమునకు బాల్పడియుఁ గపటోపాయమున నాకాంత దుస్తులగైకొని పోవుటచేఁ గాంత లభింపకున్నను దుస్తులైన మీలని తలంచి యిట్లుగా ద్రిమ్మడు చున్నట్లు స్పష్టమైనది. కాని విచికిని యాకాంతకును సంబంధమేమియు లేదని తేటపడినది.

కాంతు—మంచిది. సంపదించితిని ఓయీ! బుద్ధిహీనులారా! తమ మదాంధతచే కన్ను మన్నుగానక పిన్న పిల్లలని యెంచక పరనా రులని దలంచక విట్టివీగకుండు మీపురమున కెవ్వరైన విధివశమ్మున వచ్చినవారిని నిర్బంధించి వావహరింపక నయ్యదికిల్లి మెలంగుడు. భరతమాతను దుఃఖపెట్టుకుడు. (ప్రతాపసేనని జూచి) అయ్యా! వీండ్రవలన నేలోపము లేదని సెలవిచ్చినారా?

ప్రతా—వీలోపమును లేదు.

కాంతు—అది సేన సేవకునా?

ప్రతా—అ నిరూపించియుగ.

కాంతు—మంచిది అయ్యా! తొలుత గాంతుని గోల్పోయి యిచ్చ కన్దములందున గాంతును నేల పై పడి కాంతుఁ డంగిక్రింప నేమైన సందియ ముండునా? ఉండినఁ బెట్టుడు.

ప్రతా—లోకమేమియన లేక దళ పాపివ్రత్యమును గాపాడు
కొన్న కాంతసేల నంగీకరింపడు? అని లేనిన నంగీకరింపబడదు ?

కాంతు—నాథా! నిద్రాహారంబులు లేక ఇన్నికష్టములంది
యీపురమండేరి వున్నను వేషమున గాలము గడుపుచున్న నిర్భాగ్యు
రాలగు గాంతామతిని నేనే కడుచింపుదు.

(అనుబంధము 24)

(కాళ్ళపై బడును)

ప్రతా—(ఆశ్చర్యముగ) తస్వి! నిజముగనీవు గాంతామతివా ?

కాంతు—నాథా! తను సెలవయ్యెనేని బూర్వరూపము
జూపెద, (స్త్రీరూపమును జూపును.)

(ప్రవేశము—చంద్రరేఖ, చెలికపై ఒకవైపున).

కాంతా—సోదరీ! ఇట్లాశ్చర్యమునఁ జూచెదవేమి! ఇంతకాల
మునుండియు,

గీ. పురుషరూపంబు ధరియించి † పుడమిసేలి

కాంతుడనుపేరఁ బరగి నీ † స్వాంతమునకు

సంతసము గూర్చియుంటి బల్ † వింతగాను

చంద్రరేఖ! సహోదరీ! † సంగతిదియె.

నేనాడు మాసంబులు గడుపు చెప్పినదీ మహనీయుడగు నా
ప్రియకాంతుని కొరకు మఱియు నేనిదివరకు బడిన కష్టములెల్ల నాచే
నిష్పడు విచారింపబడిన పంచమహాపాతకు లననొప్పు నీయైదుగురి
వలననే వీండ్రజూచితివా నీచాత్కులు.

ప్రతా—ప్రియకాంతా కాంతామతీ!

చ. కలికిరా! నీగుణంబులను † గన్గొననేరక వేశ్యమాటలనై
యిల నిజమంచు నమ్మించెడి నిను † వీడితి కానకుమందబుద్ధినై
ఇది! యని లోకమెల్లదను † బాగుగ రాజ్యముసేల దుష్టులనై
లలనరా! శిక్షజేసితివి † లక్షణవంతులు జూచె మెచ్చగక.

ప్రియా! నేనొనర్చిన దుష్కార్యముల క్షమించి నన్ను
గావుము.

కాంతా—నాథా! ఇందు మీరేమి చేసిరి? విధివశమున నిట్లు జరిగినది. మీరు చింతింపకుడు. మఱియు నీకోమలాంగి మీమ్మదుకర పల్లవముబట్టి సుఖంప మీకొరకై నిరీక్షించుచున్నది. ఈమెం జేపట్టి కృతార్థురాలఁ జేయఁ బ్రార్థించుచుంటిని.

చంద్ర—ఆర్యా! నన్నును యీకళింగ రాజ్యలక్ష్మినిఁ జేపట్టి సుఖంప వేడుచున్నదాన. (నమస్కరించును)

ప్రతా—రామామణీ! నీకోర్కె నెఱవేర్చు సంగీకరించెద లెమ్ము.

కాంతా—నాథా! శుభశ్రవణీప్రమ్మనున ట్లిప్పుడే శుభ ముహూర్తముఁగూడ దాపుజేరినది ఇంక జాగుసేయకుడు. సేవకా!

సేవ—(ప్రవేశించి) నెలవు.

కాంతా—సత్వరంబు జని రెండు చేతాసనములు దెమ్ము.

సేవ—చిత్తము. (నిష్క్రమించును)

[పునఃప్రవేశము : సేవకుడు కుర్చీలతో]

కాంతా—మాతన దంపతులారా! ఈయాసనము లలంకరింపుడు.

ప్రతా, చంద్ర—వానిపై గూర్చుందురు.

కాంతా—(కిర్యూరము వెలిగించి)

మంగళము

మానినులుభూస్థలిని ✽ మాన్యతగడించిప్రియ ✽ మంజులవచోమృతము లొల్కన్

బూనుకొనిభర్తలకుఁబూజలొగిజేసియిలపుణ్యవతు లయ్యెడరుగాతన్
జానలనుబూరుషులసంబ్రముగ గైకొనియుజక్కగ సుఖంచెడరుగాతన్
మానవతులైనరతిఁమూరసములిద్దరకు ✽ మంగళము మంగళమహా శ్రీ

(యవనిక జారును)

సంపూర్ణము

అనూబంధములు

కాంచ — హిందుస్తానితోడి వక తాళము

అహోహా ! యీజగతికి జూడగ వేళ్ళలె ధీరులుగా ? ఆ!
ముదంబుజాపగ ముదంబుదీక్షగ యెడందలంచి చూడంగ ఆ!
ధనములాగగా దగువారెవరిల తగినవారలే వేళ్ళలుగా ?
ఈయిల తగినవారలే వేళ్ళలుగా ? యీయిల తగిన వారలే
వేళ్ళలుగా ? వేషముల్ భావలన్ వేసియున్ నాలగా ఆ!

ప్రతా — 2 హిందుస్తాని కాఫి వక తాళము

కలికి మిటారీ ! కాయజ కటారీ !
అలుకాలేల నీకు ? బలుకాకనాతో ?
కాంచనమాలరొ ? కడుఱోపమేలనే ?
కాయజబారికి తాళగజాల మోహనాంగిరొ ! వేడెడజాల
నకా బాయుటకిదిమేల ? నుగుణశీల యిదియేమి వినుబాల ఆ!

కాంత — 3 డై లా గ్

వినువిను విను నీవై బాహిశమున్ వినియుజేసికో వేళ్ళను
వీడున్ వివకయున్న నీవు చెడకపోవునుమి వేడవాక్యమిది
వినుమింకన్.

ప్రతా — చాలుచాలు నీసంగతిదెలసెన్ యేలబల్కెదవు ? గురువని
నిన్నీ వేళగాచితిని - వెడగు మానుమిక - వెరలు బల్కునిటు
నటుకకుందునే! చా!

వేళ్ళలు — 4 పాట — జ్యోన్న

మహారాజ నుగుణధారా - మముబ్రోవు సుమశరీర
గానన్ - కరుణన్ వేగన్ - మముగను (మా) ||మ||
నీసరి యెవరీ - భూస్థలి గనుగొన
భాసురగాత్రా ! - రవమనవవిత్రా !

వాసిగన్ - చేకొన-దగుకన్ - నీమదిన్ - రయమున |మ|

మాదగుకోర్కెల - మహిదీర్చియుండి

సాదరముగ మము సాకుము వేగన్ - జగదాధారా |మ|

కాంతా— హిం తోడి - రూపక తాళము

ఏమిసేతు ? దైవ భుటన - యెందుబోదు నేనిక

కామితార్థ దైవరాయ - కనియు బ్రోవవా

నేరమేమి నేసియుంటినో ? - నేనెటుంగనే

ధీరస్వాంత ! ప్రాణకాంత ! - దీన నేలుమా

కారగార మందు నుంచుట - కారణంబదేమిహ

నేరమున్న వేరుశిక్ష - నేర్పరించ నాదాకో |వ|

కాంచ— 6 బేహగ్ గాగము ఏక తాళము

ఆహా ! మామర్మముల దెలియ నెవ్వరితరమా నిల |ఆ|

ఇలనొహంబులో - బలువేసంబులన్ - పడివేయుచుక

ధనమార్జించగన్ - కాముకుల ముంచుచును - కాలంబు

గడువుదుంగదా ?

కాంతా— హిం. తోడి—రూపక తాళము

నాథా ! గుహనబాధా ! సైపగ లేనే |నా|

చెరసాలలో నన్ను జేర్చి బాధించితే

పరగ వనములకంప - భావ్యామ నీకిది |నా|

ఎటుబోదు నేనిక ? యెవరిక దిక్కయ్యె ! |నా|

కటకట ! నాకిట్లు - గల్లు నంచెఱుంగనే |నా|

తల్లిదండ్రులునమ్మి - యుల్లము హర్షింప

కల్లమాటలఁదెల్పి - యిల్లాలి కీపాట్లు |నా|

ఉత్త— డైలాగ్

మోహము, దీర్పాకెందుబోయెదనే ? కల్కిమితారీ ! కంఠుని

కటారి |మో|

కుండరదనా ! యిందువదనా ! మండగమనా ! వినగదే మండరి!
నిన్ - విడువఁజాల - పొండకుండ నేనికన్ ! మో!

కాంతా—చాల్ చాల్ సీచా! సరసముదెలసెన్ - సఖు
లను గోరడగునా ఛీ

పరనారీమణులగోరా - దురితమా - సరకమా - దెలియవా?
ఉత్త—దురితము సరకమచెందుంగలదే దూరమునుండెడ
వేలనే! బాలా.

కాంతా—సరసులి కదియున్ - సరగున దెలియన్ - చాల్
చాల్ ఛీపో! సరగునసీచా!

ఉత్త—సరసుడనేనే - విరసములేలను! సరగునచెంతకురారా!
కాంతా—దురితము కామ్యము - దూరము నుండుమ -
దుష్టుడ ఛీఛీ పో!

దుష్ట—చాల్ చాల్ నారీ! యోరాజకుమారి!

కాంతా—ఏలను ఛీ పోరా నన్నిటు కోరితిరా.

దుష్ట—సఖ వినవా?

కాంతా—ఓరి సీవు మానవా?

దుష్ట—పరహింసలు - కాంతరో పాపముగదా ! యిల

కాంతా—పరనారిని గోరుట - పాపముగాడ? ధర

దుష్ట—పరసఖివోదువా

కాంతా—క్రూర సీవెఱుగవా?

దుష్ట—సరి సరి కాంతా! సరసకురవా!

కాంతా—సరసమదేరా! సరగునపోరా?

దుష్ట—నారీ! నయ్యారీ! చిన్నారీ! మిళారీ!

కాంతా—యేలను ఛీ పోరా! నన్నిటు కోరితిరా!

దుష్ట—చాల్ చాల్ నారీ! యోరాజకుమారి!

ప్రతా— 10 బేహాగ్ రాగము-అదితాశము

వేశ్యలఁ గూడుట వెడలగునండీ - వెడగుమానుడిక - విటు
లందరును ||వే||

మోహముఁజూపించి - ముద్దులు దినిపించి - ముంచియే
తేల్చుచుగా? విటులన్ - ముంచియు తేల్చుచుగా ||వే||

మాన్యములమ్మించు - రాజ్యములమ్మించు - యిల్లా వాకిలీ
నున్నా - విటుల యిల్లా వాకిలీనున్నా ||వే||

దాసునిగాజేసి - వాసియు దెగగోసి - వరుసగ డ్రోరము
జేయున్ - వేశ్యలు వరుసగ డ్రోరము జేయున్ ||వే||

కాంచ— 11 10 పాటయే

ప్రతా— 12 హింః తోడి ఏక తాళము

అకటా! ఎటగాంచెదను? నాప్రాణేశ్వరినే ||న||

క్రూరుడ నయ్యనే - బాంగదోలితి

నారినివనమునకు - గురుపాపుడనై ||య||

మానిని యెందైన - మనితివోలేదాకో?

కానన మృగములు వే - కనిమ్రుంగెనేనిన్ ||న్న||

కాంతా— 13 ఫీలు ఏక తాళము

కరుణజూపవా? నాథా! వైరివినాశన

ధరణిపాల వందనీయ - తరుణి బ్రోవవా?

కాంతామతి—కీకప్తముల్

కడఁదేర్చరాను? నాథా!

కప్తకళలలోననుంటి బ్రోవరావే ||క||

ప్రతా— 14 హింః తోడి-అదితాశము

అయ్యో నాకాంతామతి! కాంతామతి! పోయెను హా! హా!

పాపున నేనిల

పడరాని పాల్లెన్నో పత్నికిడియు

పంపియుంటిని కానలకు పాపమనక
బాల యేలీల నుండునో? కానలందు
వేశ్యచే నిట్లుగల్గెగా వెతలునాకు,

||అయ్యో||

కాంతా— 15 హం! తోడి ఏక తాళము,

లకటా! యెటుదోచెనుగా? యీగహనామున - జన ||అ||
నాథా! యీగతి - బాధలనొందెడు - నన్ గని బ్రోవవుగా?
మా న న ము న.

క్రూరులు నన్ గని మాదుని బారికి - సారెకుకుందుచునూ||
దరి జేర గ వా.

మారకరీరా - మహితవిచారా - మనగలనే? ధీరా
నిన్ గనకనిల.

1, 2 రాజకుమారులు 16 డైలాగ్

1 రాజ! చెలియనీడు కౌగిలొసగి - చెంతిచ్చేరాగదే? ||చె||

కలికీ యామడుతూవుల - కిలను తాళజాల నింక

చలమేలను - ననుచేకొను - జలజాన! మందగమన ||చె||

కాంతా—చాలునుపామ్మా! నీసరసమెల్ల బెలసెనుచూ ||చా||

పర తరుణుల నిటుగోరిగ - పాపమునుచు దలపవా? ||చా||

2 రాజ—చానయిటు బల్కునీకు - సరసముగునె దలవుమా?

కానమున్నీధలగల కామకోటి తిన్నినట్టి

మాననీచరిత్రమొదలు - మాయ! నిజమే కామినీ! ||చా||

చంద్ర

17

కొమ్మర్రుండుమ్మను తుమ్మెదరొలదవిని

నిమ్మళించలేనెమది - యాహాహా

చూడచూడనిటు చోద్యమయ్యెనాకు సుందరాంగియిదివిన

కనగన్ యింపుగాన్ - సొంపుగాన్ - పెంపుగాన్ - ఆహా

యిందెనుజూడుము యిలలేలన్

చెలి—కీరళారికా కిలకిలరవములు - కీరవాణిబల్తీరుగ నుండెను,

కోరికమస్మధుడు - జేరిబాణముల - నారీమణులపయినడపె

నాయగా?

కూయసాగెన్ - కుతుకముతోడన్

చంద్రవదనా! సుందరనయనా! ||కీ||

చంద్ర—ఈయుద్యానము - యింపుగనుండెన్ - యిందిరాక్షిరో!

యిదె సీపుగనుమా?

విరులసొంపు లేరులపెంపు నారులకింపు బారులసొంపు |యీ||

చంద్ర— 18 హిందోడి—ఏకతాళము

ఆహాహా! యాయువకునిసరియగు పురుషునిగంటిను? వహ్య

వహ్య!

కంతు జయంతు వసంతుల మిగిలేడి - కాంతరొ! వీనిపై

గల్గెన్ కాంక్షల్

పూర్ణిమచంద్రుని గేరెడిమోమున్ - భుజములు గిరులన

బాలెన్ గనగన్.

కర్ణములెంచన్ - శ్రీలనుమించెన్ - కనులను గాంచన్

కమలములనగన్.

||ఆ||

19 ముఖారి—ఆదితాళము

ఆహా! కనుపడవై...తివ?

కానలొనిన్ను నే కనుగొని యుండితి

చానరొ! నిన్ను గాంచ బాలను నేనిం ||ఆ||

దువ్వ—

20 ముఖారి—ఆదితాళము

అహా! కాంతరొ! కనుపడవై...తివ!

రాజ్యముఁ గోల్పోతి రామరొ! నిన్నని

వ్యాజమునన్నిట వ్యధుడనైతిగ |అ|

దొంగ—

ముఖారి—ఆదితాళము

యాడపోతివే! ఓ అడమిడిశా యాడపోతివే!

పెళ్ళినేసుకుంటానని పారిపోతివే! అడమిడిశా! |యా||

1, 2—రాజకుమారులు

22 ముఖారి—ఆదితాళము

అహా! మానిని! కనుపడవై...తివ!

కమ్మనముతో మమ్ము సమ్మతిపరచి

కొమ్మరొ! దస్తుల కోనిచనియుంటివి!

ప్రతా—

2 ముఖారి—ఆదితాళము

హా! కాంతామతీ. కనుపడవై...తివ!

నిన్ను నేగోల్పోతి నిముసములొననే

సన్నుతాంగిరొ! నే - నిన్నికగాంతునా? |హా||

కాంతా—

2. మోహనరాగము—ఏకతాళము

కరుణగాంచి - కనికరించి బ్రోవుమానాథా!

పడితి కష్టములెన్నో నేను - బ్రతుకనేల! ప్రాణనాథ

కడకుమిమ్ములఁ గాంచియుండితి - కష్టములున్ గట్టుబట్టె

కూరులచేబడి - కుండియున్నన్

కృపచే గాంచియు - కూరిమినించియు |క||

సంపూర్ణము

HYDERABAD

జ్యోతిష గ్రంథములు

జ్యోతిష ప్రథమబోధిని	0	8	శకునశాస్త్రము	0	12	
జాతకయోగము	1 భా॥	2	0	స్త్రీజాతకము	0	12
డిటా	2 భా॥	2	0	యవనజాతకము	0	8
డిటా	5 భా॥	2	0	జ్యోతిషార్థవనవనీతము	1	8
జ్యోతిషరహస్యము	1 భా॥	2	0	వైవర్ణికగ్రామ్యుతము	2	8
డిటా	2 భా॥	2	0	దశాభ్యుదయచంద్రక అను		
జ్యోతిష విద్యాప్రకాశిక				శుద్ధపారాశరి	1	0
సంజ్ఞాధ్యాయము	1 భా॥	1	0	పుట్టుమచ్చలశాస్త్రము	0	8
గణితాధ్యాయము	2 భా॥	1	0	జాతకచంద్రిక గోపాలరత్నా		
భావఫలాధ్యాయము	3 భా॥	3	0	కరము	0	8
ద్వాదశభావఫలము	4 భా॥	3	0	నవగ్రహచింతామణి	0	4
అదృష్టదీపిక	0	10		స్త్రీముతుశాస్త్రము అను రజ		
హస్తసాముద్రికము	0	6		శ్వలాజాతకము	0	8
జ్యోతిషఫలప్రదర్శిని	0	10		మూలసంధం (శైవగ్రంథం)	0	8
స్వప్నఫలదీపిక	0	8		రత్నపరీక్ష	0	6
సకలసమస్తని అదృష్టఫలదీపిక	1	0		గర్భసంహిత	0	4
గౌతమసంహిత	0	8		జనుమనీనూత్రములు	1	0
వాంఛానాడియము	0	8		అనుభవజాతకతిరంగిణి	0	8
బోధిపుంజ శాస్త్రము	0	8		పూర్వపారశర	0	8
అంగసాముద్రికము	0	8		బృహత్పూర్వసంహిత	0	4
జాతకదర్శనము	0	8		అంగ్రహజాతకతత్వము సూత్రములు		
జాతకపారిజాతము	0	8		1 వ భా॥	1	8
జాతకరాజీయము	1	0		డిటా 2 వ భా॥	1	8
చేతావని (కలియుగ సమాప్తి)	0	6		గోచారసంహిత	0	12
వైవర్ణికగ్రామ్యుతము తా॥ ౪॥	2	0		కాలామృతము	1	0
కాలచక్రము (చేతావని విండవ)	0	6		శిల్పసంగ్రహము	0	8
ప్రపంచజ్యోతిషము	0	4		ఆయుర్దాయయోగము	1	0
జ్యోతిషఫలగ్రంథము	0	4		మహామూర్తిదర్శనము	1	0
పంచపక్షిప్తశాస్త్రము				శట్టమతశాస్త్రము 60 సంవత్సర		
శేరకప్రశ్నశాస్త్రము				మల పంచాంగము	1	0
ఉత్తమప్రశ్నశాస్త్రము	1	0		సర్వాంగచింతామణి	1	0

(శ్రీ) గుర్యనారాయణ బుక్ డిపో, రాజమండ్రి.

ఆంధ్రనాటకములు

రూ. అ.	రూ. అ.
బళ్ళారి ధర్మవరం సోపానా చాట్యులుగారి	చందాల శేషవదానుగారి
రామదాసు 1 8	కనకతార 1 8
బళ్ళారి కె. బాలసరస్వతి, బి. ఏ. బి. ఎల్. గారి	మల్లాది అచ్యుతరామకృత్తిగారి
భక్తకుకారామ 1 8	సత్కులాయి (అగలు ప్లేజి నాటకము) 1 8
గుణబాద అప్పారావుగారి	శ్రీరామల సచ్చిదానందకృత్తిగారి
కన్యాశుల్కము 2 0	సావిత్రి 1 8
బళ్ళారి పండిత కె. నుబ్రహ్మగ్యంగారి	కీ. శే. కార్యమూరి నారాయణరావుగారి
కృష్ణలీల 1 8	వరవిక్రయము 1 8
అనకుళ 1 8	పద్మపూజనము 1 8
భక్తరుద్రేల 1 8	చిత్రాభ్యుదయము (సారంగధర) 1 8
మేవాను కార్యాన్ని (చరిత్రాత్మక నాటకము) 1 8	బలిశేషలి లక్ష్మీకాంతం కవిగారి
విభీషణ పట్టాభిషేకము అను (అంకౌదహనము) 1 8	సత్యపాఠశ్వుండీయము 2 0
ద్రౌపదీ వస్త్రాపహరణము 1 8	కవిరాజ కవిపార్వభామ
మిహిర (పశ్చిమ) 1 8	శ్రీపాద కృష్ణమూర్తికృత్తిగారి
సామ్రాజ్యపట్టాభిషేకము 1 8	బాబ్బిలియుద్ధము 1 8
విషాదచక్రము (పిథెలో అను నాటకమునకు అనువాదం) 1 8	విష్ణుభట్ల నుబ్రహ్మగ్యంగారి
అలంకృత హనుమంతరావుగారి	సారంగధర 1 8
మహాకవి కాలిదాసు 2 0	కాజ రాధాకృష్ణకృత్తిగారి
మురిసేని కంకట చెన్న శేషులుగారి	జన్మభూమి 1 4
కులసేనీవి (నతిశిలపి) 1 8	అమరశ్లోచి 1 8
చిలకమర్రి లక్ష్మీవరసింహముగారి	మాధవశర్మ 1 8
గయోరాభ్యాసము 1 12	ఝాన్సీరాణి 1 8
ప్రసన్నయాదరము 1 8	కొప్పరపు నుబ్బారావుగారి
పారిజాతాపహరణము 1 8	రోషనార 1 8
చతురచంద్రవదనము 1 8	మాపురం అప్పారావు పట్నాయకగారి
తిలోతిమ 1 8	రేణితి 1 8
	పింకెట్టి శ్రీరామమూర్తిగారి
	కులంలేనికల్ల 1 8
	నూదూరి కోటేశ్వరకావుగారి
	కాంతామతి 1 8

శ్రీ సత్యనారాయణ బుక్ డిపో, రాజమండ్రి

